Бүгү чүрттарның пролетарийлери, каттыжынар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 219 (10816) | 1978 чылдың сентябрь 20, среда | 1925 чылда үндезилеттингеН | Өртээ 2 коп.

АЖЫКТЫГ ЧОРУК, ШЫНАР

Онгу беш чылдың үшкү чылының төнеринге чедир дөрт айдан бичии-ле хөй үе арткан. Ол үе дээрге, күш-ажылчы коллективтерниң амыдыралынга болгаш партия организацияларының ажылынгаа харыысалгалыг үе болур: 1978 чылдың планныг даалгаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин ыяап-ла күүседиринче бүгү күштү салган турар ужурлуг.

СЭКП ТК-ның декабрь (1977 чыл) Пленумунга: **«Бөгүн дүүнгүзүнден эки, даарта—бөгүнден эки ажылдаар... Эки ажылдаары дээрге-ле шынарлыг кылырынче, ажыктыг чорукче, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улгаттырарынче чүткүл-дүр»** деп, СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев чугаалаан. Республиканың үлетпүр, транспорт, тудуг черлериниң партия организацияларыны ажылга ону удуртулга болдурбушаан, коммунистернің, ажылчы чоннарының бүгү күжүн бүдүрүлгениң ажыктыын улгаттырары болгаш ажылдың шынарын бедидери дээш демиселче мөөнней турар. Оон чижээнге, автосептелге заводунуң, дааранылга фабриказының, «Каа-Хем» хөмүр-даш разрезинің, «Тыва кобальт» комбинаттың, «Кызыл тудуг» эргелелиниң, «Кызыл ЦЭС тудугнун», пассажир автотранспорт бүдүрүлгезиниң партия организацияларының ажылындан көрүп болур. Бо черлерниң партия организациялары хүн бүрүде камналганың чурумун шынгыы сагыыр, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш бүдүрүлгениң курлавырларын долузу-биле ажыглаар дээш боттуг ажылдарны кылып турар.

Бүдүрүлгелерде партия организацияларының ажыктыг чорукту улгаттырары дээш организакчы ажылының түңнелинде бо чылдың сес айларында эрткен чылдың чогуур үезинге бодаарга, үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли 10,7 хуу, кол фондуларны ажыглаары —34,3 болгаш чүк сайгарылгазы—15, үүрмектеп садар бараан саарылгазы—6,7 болгаш чоннуң амыдырал хандырылгазы — 10,5 хуу улгаткан.

Ынчалзажок бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш шынарны бедидери дээш ажылда четпестер ам-даа бар. Чамдык бүдүрүлге черлери, ылангыя «Тудуг кезектери» комбинат, Элегес-Аксының туйбу заводу, Улуг-Хемниң ыяш үлетпүр ажыл-агыйы төлевилээн күчүлерге шалыпкын чедер болгаш бүдүрүлге фондуларын долдур ажыглаар талазы-биле ажылды чедир кылбайн турар.

Кол сорулга болза, эртем-техниктиг депшилгени шапкынчыдар, мурнакчы аргаларны ажыглаар, хол-биле кылыр ажылдарны механизастаар бүдүрүлгени чаартып, чаа техниканы нептередир талазы-биле мурнакчыларның дуржулгазын өөренип, боттарынынга нептередири болур. Ниитизи-биле алырга, бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидери бүдүрүлге чорудулгаларын сайзырангайжыдарының, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң база ажыл шагын долдур ажыглаарының талазы-биле хемчеглерни ап, ажыл шагы үзүп, прогул кылыр чорукту үзүткээры чугула. Бо чылдың баштайгы алды-ла айларында үлетпүрге болгаш тудугга 20 мун хире кижи-хүн ажыл шагы үзүлгениңден 448 мун рубльдиг үлетпүр продукциязы чедир кылдынмазын бооп турар. Ынчангаш күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар, ажылчыннарны даанган ажыл-херээнге харыысалгалыг болурунга кижизидер, ажыл хүнүнүң шак-минута бүрүзүн чидирбес дээш демисежир талазы-биле улуг ажылдарны ам-даа чорудары чугула. Бүдүрүлге болгаш тудуг черлеринге күш-ажылдың сагылга-чурумун сагыыр, курлавырларны чедир ажыглавас чоруктун түңнелинде республиканың чамдык тудуг организациялары 434 мун рубльдиг чиг-эдин болгаш материалдарын ажыр чарыглаан. Оларга «Тываның тудуг материалдарының каттыжышкыны», «Кызыл үлетпүр тудуг» эргелели, «Тудуг кезектери» комбинат, «Чер ажылдарының» тудуг эргелели болгаш өске-даа черлер хамааржыр.

Продукцияның шынарын экижидер болгаш материалдыг курлавырларны долузу-биле, чөп ажыглаарын хандырар төлээде, бүдүрүлге чорудулгазын сайзырангайжыдар, оон культуразын бедидер, кадрларны кижизидер, ажылчы чоннарының политиктиг, ниити билиин болгаш профессионал мергежилин бедидер талазы-биле ажылды күштелдирер ужурлуг. Ол ышкаш бүдүрүлге, тудуг черлериниң удуртукчуларының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының харыысалгазын бедидер, ажыл-агыйны удуртурунуң стилин болгаш аргаларын сайзырангайжыдар болгаш чугула айтырыгларны шалыпкын, шын шиитпирлээр талазы-биле ажылды шыгыырадыр херек. Онгу беш чылдың болгаш оон үшкү чылының планныг даалгаларын база социалистиг хүлээлгелерин хуусаадан эрте күүседир дээш социалистиг чарышты улам калбартып, оон түңнелдерин чогуур үезинде үндүрери, мурнакчыларны мораль болгаш материал талазы-биле доктаамал шаннап-мактаары эргежок чугула. Бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер дээш бо талазы-биле организакчы база политиктиг ажылды чер болганга улам күштелдирери—чугула сорулгаларның бирээзи.

МАЛ ЧЕМИНИҢ БЕЛЕТКЕЛИН, ДҮЖҮТ АЖААЛДАЗЫН, КЫШТАГЛААШКЫНГА БЕЛЕТКЕЛДИ ШАЛЫПЧЫ ДООЗАРЫ — ХҮННҮҢ ЧУГУЛА АЙТЫРЫГЛАРЫ

УЛАМ МӨӨҢНЭЭР

СЭКП ТК-ның июль (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш Чөөн-Хемчик районда СЭКП-ниң XXII съездиэ аттыг совхозтуң ажыл-ишчилери бо хүннерде сигеп белеткээрин үргүлчүлеп турар.

Совхоз бо чылын 1300 тонна сигеп белеткээр планныг. Сигенчилер ийи бригадада хаара туттунган. Бригадалар аразында калбарган социалистиг чарышты он хонуктан үнүрүп, мурнакчылар ны шаннап-мактап турар. Бора-Хөлде төп сигеп бригадазы (бригадири Даизы Ондар) доктаамал тиилекчи болуп келгеп.

Хайыракан баарының шыында № 2 бригада (ногла бригадазы) доңгеликтер болгаш хараганнар аразындан, оймактардан үнген сигенни хол кадыыры-биле кезин турар.

Совхозта Культура бажыының чанында Бора-Хөл аттыг агитбригада мал чеми белеткээр чугула кампания үезинде сигенчилерге бир удаа концерттиг эргиишкинни кылган болгаш бригада төптеринге агитхуудуларны, комсомолчу прожекторларны, хана-солунпарны үндүргүлээн.

Бригадаларның сигенчилеринге СЭКП ТК-ның июль (1978 ч.) Пленумунуң материалдары-биле таныштырып, совхозта партком секретары К. К. Куулар «Кодээ ажылагыйны улам ынай хөгжүдери—бүгү улустуң херээ» деп лекцияны номчаан.

Совхозтуң дирекциязы, парткому болгаш кодээ Советтиң күүскому мал чеминиң белеткелинче бүгү күштү мөөнней, шефтээшкиннерни удаа-дараа организастап турар.

В. САТ.

АЛДАР ТУГУН КӨДҮРГЕН

«Хемчик» совхозтуң тараажылары онгу беш чылдың үшкү чылының дүжүдүн ажаарынче бо айның эгезинде масалыы-биле кирген. Бо хүннерде совхозтуң тараа шөлдеринде шупту сес комбайн ажылдан турар. Совхозтуң кол агроному Кызыл-оол Комбуевич Хомушку чаа дүжүт дугайында мынчаар чугаалап турар:

— Каанналашкынның үржүү-биле чамдык тараалар орта үнүзүнинден мал чеми кылдыр кезерин көрген, чамдык шөлдерни шуут үндүр бижээн. Ам ниитизи-биле 740 гектар черден тараа культураларын ажаар бис. Баштай кестинген 96 гектар тараа шөлүнден 15,2 центнер дүжүттү алдывыс. Ам 220 гектар чер кестинген, дүжүт бир гадан ортумаа 10 центнер болуп тур.

Тараажыларының аразында социалистиг чарыш калбарган. Ону беш хонуктан түңнеп турар. Комбайнерлер Виктор Саая, Николай Сендаш, Хомушку Матпа-Доржу олар баштайгы чеди хонуктуң шалыпчылары болганнар. Совхозтуң Күш-ажылчы алдар тутуп оларга тураскаадын көдүрген.

Механизаторларның хову турлаан эки дерил каастаан. Ажыл-ишчилерни сорук киирип турар лезун, плакаттар бар, лекция, беседалар удаа-дараа болуп турар.

Дүжүттү чидириг чок, шынарлыг ажаан алыр дээш ажыл хайныышкынныг чорун турар.

Х. МОНГУШ.

СЭКП РАЙКОМНАРЫНЫҢ ПЛЕНУМНАРЫ

Дүүн СЭКП Монгун-Тайга райкомунуң пленуму болуп эрткен. «Социалистиг хоойлуурумну болгаш хөй-ниитиниң корум-чурумун камгалаарын улам ынай күштелдиреринің дугайында» СЭКП райкомунуң мурнундагы пленумунуң шиитпирлерин күүседип турарының дугайында информацияны аңаа СЭКП райкомунуң инструктору **Т. Д. Хертек** кылган.

Пленум организастыг айтырыгны «чугаалашкан. К. Д. Монгуштуң өске ажылче шилчээн-биле холбаштыр ону СЭКП райкомунуң секретары хүлээлгезинден хостаан. СЭКП райкомунуң секретарынга **Ш. С. Кочаганы** соңгаан.

Пленум партияның эдилгелиг район конференциязын чылдырар дугайында доктаалды хүлээп алган.

* * *

Чоокку эрткен хүннерде болгаш дүүн СЭКП Бай-Тайга, Тес-Хем, Тоджу, Эрзин, Улуг-Хем, Өвүр болгаш өске-даа райкомнарының пленумнары болуп эрткилээн. Оларга партияның эдилгелиг район конференцияларын чылдырар дугайында шиитпирлерни хүлээп алган.

Бии-Хем районда «Кызыл тараачып» совхозтуң механизаторлары 1200 ажыг гектар черниң тараазын ажаап алган. Гектардан ортумак дүжүт беш центнер болуп турар. Ам ажыл-агыйның шөлдеринде чээрби ажыг комбайн ажылдан турар. Ажаап алышкынны ипатовчу арга-биле чорудуп турар.

Чаржып турар комбайнерлерниң бирги одуруунда Б.-К. С. Биче-оол чорун турар. Дүжүт ажаап алышкыны эгелээн-ден бээр ол бодунуң комбайны-биле 100 тонна тараазы баастырган. Оон чедиишкининге тураскаадын күш-ажылчы алдар тугун көдүрген. Комбайнерлер дүжүттү дүргеп ажаап алыр дээш уйгу-чыдын чок күжениишкиннинг ажылдан турар.

ЧУРУКТА: мурнакчы комбайнер Бахту-Кириш Салчакович Биче-оол ажаап алышкында.

В. САВИНЫХТЫҢ фотозу.

«САЛЮТ-6» — «СОЮЗ-31»: эртемниң эрге-ажыынга

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП. (СЭТА). Орбитада «Салют-6» — «Союз-31» эртем-шиичилел комплекизиниң ужудуушкуну уламчылап турар.

Сентябрь 18-те Владимир Коваленок болгаш Александр Иванченков дыштанган.

Долгандыр турар бойдусту өөренип көрүүнүң эрге-ажыынга дүүштүр коемонавтылар Чер болгаш делегей океаныың кырын хайгаараан, биология шенелделериниң программазын ёзугаар даалгаларны күүсеткен.

Экипаж эрткен хүннерде эртем-техниктиг чамдык шиичилелдерни болгаш шенелделерни күүсеткен. Чижээ, Ай туттурганының үезинде БСТ-1М деп телеконтун дузазы-биле Айның ажытталарын шиичилээн болгаш чуруктарга тырттырган.

Коемос материаловедениезиниң программазын ёзугаар «Кристалл» тургузугта технологтуг эдилгелиг шенелделерни, оон иштинде совет-чехословак «Морава» деп шенелдени кылган.

Экипажтың ялеткелдерин болгаш телеметриктиг информацияларны ёзугаар алырга, орбитада «Салют-6»—«Союз-31» комплекстин борт системалары чогумчалыг ажылдап турар.

Космопавтылар Владимир Коваленоктуң болгаш Александр Иванченкоотуң кадыының байдалы эки.

Л. Н. Толстой —чурулга уран чүүлүнге

Л. Н. Толстойнуң төрүттүнген хүнүнден бээр 150 чыл болганынга тураскааткан эртем конференциязы сентябрь 18-те, Москвага, ССРЭ-ниң Чурулга академиязынга бооп эткен. Академияның оралакчы президентизи В. С. Кечеков бодунуң эге чугаазынга улуг чогаалчының чурулга уран чүүлүн хөгжүдеринге чогаадыкчы салдарының ужур-дузазын демдеглээн.

Конференцияга чүве чугаалаан чурукчулар болгаш уран чүүл шиичилекчилери боттарының ялеткелдеринге болгаш дыңнадыгларынга Л. Н. Толстойнуң эстетиктиг үзел-бодалдарын болгаш оларга марксичи-ленинчи үнелээшкинни; делегей культураның гениийниң идеяларының янзы-бүрү чурулга школаларының хөгжүдезинге салдарын; орус болгаш совет уран чурулгада баз графикада классиктиг чогаалдарны чугаалаан.

(СЭТА-ның кооз.).

ЭШ Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ БАКУЖЕ ЧОРУПКАНЫ

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев сентябрь 18-те Бакуже чорупкан. Азербайджанның найысылалынга Ленин орденин тыпсырынга тураскааткан байырлалдарга ол киржир. СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары К. У. Черненко оон-биле кады чорупкан.

Вокзалга эш Л. И. Брежневти СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннери В. В. Гришин, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннеринге кандидат П. Н. Демичев, СЭКП ТК-ның секретарьлары Ц. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. В. Русаков, СЭКП ТК-ның кежигүннери Г. С. Павлов, Г. Э. Цуканов, СЭКП ТК-ның кежигүннеринге кандидаттар М. П. Георгадзе, В. С. Папутин, С. К. Цвигун, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүннери А. И. Блатов, К. М. Боголюбов, Ю. М. Чурбанов, орук харылзаа министри И. Г. Павловский, каштыкы садыг министрининг оралакчызы Ю. Л. Брежнев олар үдээн.

Аян-чорукка Л. И. Брежневти СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның Чингине секретарының дузалакчызы А. М. Александров, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүну, СЭКП-ның Делегей информациялының кылдызының эргелекчизиниң бирги оралакчызы В. М. Фалин, СЭКП-ның херектер эргелекчизиниң оралакчызы М. Е. Мотилевец үдеп чоруур.

(СЭТА).

КНО-НУҢ КОЛ АССАМБЛЕЯЗЫНЫҢ СЕССИЯЗЫНДА БАРГАН

НЬЮ-ЙОРК. КНО-нуң Кол Ассамблеязының 33-кү сессиязының ажылынга киржири-биле СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко Нью-Йоркта чеде берген.

Украин ССР-ниң делегациязы ол республиканың даштыкы херектер министри Г. Г. Шевель баштадыр, Безорус ССР-ниң делегациязы ол республиканың даштыкы херектер министри А. Е. Гуриович баштадыр КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессиязында база чеде берген.

Аэродромга А. А. Громыко мындыг медеглел кылган: сессияны делегейиниң чугула шуулганы кылдыр көрүп турар бис, тайбыңны быжыглаарының, улустарның үнделин эрге-ажыктарынга хамаарышкан айтырыгларны шиитпирээрниң талазы-биле соңгаарладың болбас сорулгалар оон мурнунда турар.

Бодунуң бүгү-ле чөрүшкек болгаш чаңгыс аай эвес күүлдери турзажок, делегейниң амгы байдалы сөөлгү чылдарда чедип алдынган боттуг өскерилгелерни быжыглаарынга таарымчалыг болуп турар. Дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлыышкынының бодунуң амыдыралчы турштуун бадыткаан чорудулгазы тайбыңның удурлапыкчыларының сөөксаал чок үүлгедиишкиннери турзажок, бир эвес чедип алдынган чүүлдерни быжыныышкын адаанга тургузарын күзевес болзувусса, быжыглаттынган, ажыл-херектер-биле быжыглаттынган турар ужурлуг.

Тайбыңны, делегейге калбак кады ажылдажыганы камгалаан бодунуң тодаргай сөзүн чугаалаарын Каттышкан Нацнялар организациязындан улустар маңан турар. КНО-нуң Кол Ассамблеязының хүлээп алган шиитпирлериниң соонда оларны амыдыралга херек кырынга боттандырган турары база чугула.

Бир эвес боо-чепсекти эндере будуреринь соксатпас болза, чепсегленишкинни дүжүреринің херээнге дешилге чедип алдынмас болза, тайбың быжыг болгаш үр үелиг болган туруп шыдавас. Ол ам безин ниитизе хүлээп көрдүнгей факт болу берген. КНО-нуң Кол Ассамблеязының чепсегленишкини дүжүрер талазы-биле таарымчалыг шиитпирлерни хүлээп алган тускай сессиязын эрттиргени харын од дугайын хереглээн. Ам ол шиитпирлерни амыдыралга боттандырарының тодаргай херектери чугула.

Совет Эвилели ону чедип алыр дээш бодундан хамаарышкан бүгү чүүлдерни кылыр. Чепсектің кандыг-даа хевирин, хамыктың мурнунда массалыг узуткаашкының боо-чепсээн өске күрүвелер-биле дугуржуушкуа ёзугаар кайы-кайызын билчар үндезинге кызыгаарлаарынга, хоруурунга, а оон соонда чепсегленишкинден шуут дүжүреринге ол белеп. Оон бадыткалы—бистің саналдарывыс. Ол саналдарны бо-даа удаада КНО-нуң Кол Ассамблеязы бялын база деткиир боор дээрзинге идеген турар бис. ССРЭ бодунуң талазындан КНО кежигүннери өске чүрүттарның шак ыңдыг сорулганы чедип алырынче угланган саналдарын боттуг ёзу-биле көөрүнге белеп.

АКШ-ка бистің чоруп турганывыстың үезинде совет-америк ужуражышкыннар болур. Ол ужуражышкыннарга кол кичээнгейни стратегтиг шавар халдаашкының боо-чепсектерни кызыгаарлаар дугайында ажылдан кылып турар дугуржулгаже, артын турар айтырыгларны кайыдаа талага таарыштыр шиитпирлээшкиннерни дилеп тыварынче салган турары читпиинг чок.

Түңнелинде Нью-Йорктуң чүрттакчыларынга, бүгү америк улуска эң-не чаагай күзээшкиннерни дамчыдарын чепшээреп көрүнер.

НАЙЫРАЛДЫҢ АЯН-ЧОРУУ-БИЛЕ

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң камгалал министри Совет Эвилелиниң Маршалы Д. Ф. Устиновтуң чалаанын ёзугаар чехословак шериг делегация Чехословакияның Компартиялының ТК-зының кежигүну, Чехословак Социалистиг Республиканың национал камгалал министри армия генералы М. Дзур баштадыр албанның найыралчы аян-чоруун кылып, Москвада келген.

Аэродромга ол делегацияны Д. Ф. Устинов, албанның өске-даа кижилери барын уткаан.

(СЭТА).

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ДӨРТКҮ ЧЫЫЖЫНЫҢ ТОСКУ СЕССИЯЗЫНЫҢ АЖЫТТЫНАРЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң дөрткү чыыжының тоску сессиязы 1978 чылдың сентябрь 21-де, эртемниңиң 10 шакта, СЭКП обкомунуң Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга болур.

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ

Республиканың Дээди Совединиң дөрткү чыыжының тоску сессиязынга келгеп Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаттарын бүрүткээрге 1978 чылдың сентябрь 20-де эртемниңиң 9 шактан кежээкиниң 10 шакка чедир үеде Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң организастыг аажыл кылдызынга, ийнга каттта, № 27 өрөөлге кылыр. Телефоннары: 2-30-52, 2-46-34.

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ТӨЛӨӨЛЕКЧИЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ХУРАЛЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Төлөөлекчилер чөвүлелиниң хуралы 1978 чылдың сентябрь 21-де эртемниңиң 9 шак 30 минутада Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга болур.

ХРОНИКА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиуму 1978 чылдың сентябрь 19-та Чарлыы-биле эш Кара-сал Домбаповичи Будук-оолду Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садымның эргелелиниң начальнигинің эрге-дужаалынган хостаан.

ОКТЯБРЬ 15-ТЕ ДООЗАР

СЭКП Төп Комитединиң июль (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлериниң ниитиниң малын кыштан хүр ажырар дээш малга быжыг орап-суурну тургузарынче кичээнгейни углаңдырган. «Тыва совхоз тудуг» каттыжышкынының № 2 КМК-зының коллективи «Суклак» совхозта 400-400 баш чиек азыраар кажаалларны тудун турар. Ук кажаалларның тудуунга 205 мун рубльдиг тудуг-монтаж ажылдарын кылыры көрдүүшген. Сентябрьның 18-те байдал-биле алырга, ында 92 мун рубль хире акша-хөрөнгө шиңгээттинген.

Амгы үеде бо объектиде № 2 КМК-ның 3 бригадалары ажылдап турар. Бирги кажаада Евгений Михайлович Петровтуң 12 кижи составтыг бригадазы ажылдап турар. Бо бригада ында ажылды ашрельде эгелээн. Ынчалза-даа баштайгы айларда ажыл шуудаваан. Оларны өске тудугларже чардыктырып-даа турган. Июньдүң ийнги чартыындан эгелеп ажыл элээн шуудаан. Бо кажааның хаваларын дуглаан, кырының оргаларын салып каан. Кажааның ортузун дургаар чоруткан бетонпаан орукту бүрүп дооскан. Оон хажыыларында малга чем салып бээр ороолчигештериниң шөлдерин ам-даа бетонпан турар. Оң талакы хананың кыдыын дургаар пантусту бетондан кудуп дооскан, а солагай талаындаазын база орту киире берген.

— Бо кажааның кырын дуглаар ажылдарны амгы үеде чорудуп болур. Ынчалзаа кижи саны арай чедиштрес. Материалдар ам дээреде бар, ажырбас деп болур. Ынчалза-даа дилиг материалдары чамдыкта үүктели бээр. Оргалар кылырынга 220 сантыг 10 метр узун хемчээлдиг чудуктар херек. Оларның бисте чүгле 68-и бар. Артканнары ам-даа чок — деп, тудутнуң мастери Анатолий Федорович Сепченко чугаалаан.

Георгий Александрович Березиковтуң 10 кижи составтыг бригадазы ийнги кажааның тудуунда. Кажааның тудуун биргезинден орай эгелээн. Ынчалза-даа бо бригада бедик темп-биле ажылдап турарын мастер-даа, бригадир-даа чугааладылар. Кажааның бетонныг оруун кылып дооскан. Малга чем бээр ороолчигештериниң шалаын чаа-ла бетонпан бар чоруур. Хана кыдыында пантусту бетонпаарын база-ла эгелеп каан.

— Заводтан эккелген бетон чедишпес. Ынчангаш бетонну боттарывыс хол-биле кылып ап тур бис. Ону кылырынга чугула материалдар чамдыкта үстү бээр. Бөгүн база саадан турар-дыр — деп, бригадир чугаалады.

Ийнги кажааның бир чартында хаваны ам-даа дуглаттынмаан, дозвиринин оргаларын салыры база доозулбаан.

Кажаалларның мырыңай моогунда ийн аразында суг вндер пунктунун тудуун Николай Соколовтуң бригадазы чорудуп турар. Пунктунун хаваларын бетондан кудары барын доостур чыгаан. Ону ам чоокку 2 хүннерде доозуптар.

Объектиниң материалдар-биле хандырарын база «Тыва совхоз тудуг» каттыжышкынының бүдүрүлгелери харыылап турар. Хандырылганы үзүүтелдирбес дээш № 2 КМК-ның кол инженери Виктор Иванович Кузнецов боду хайгааралда алган болду.

Планда көрдүнгени ук кажаалларны декабрьда ажыглалга киирер ужурлуг. Ынчалза-даа КМК-ның коллективи СЭКП Төп Комитединиң июль (1978 ч.) Пленумунун шиитпирлерин амыдыралга боттандырары-биле кыштаглаашкынның эгезинге чедир, октябрь 15-те, кажаалларны тудуун доозун, ажыглалга киирерин шиитпирлээн. Ынчангаш бо объектиде КМК ажылчын күштү, машина-техниканы мөөнней.

Чыыг, аяс хүнер турда бетонпаар ажылдарны бүрүп доозар дээш Г. Березиковтуң, Е. Петровтуң, Н. Соколовтуң бригадаларының кежигүннери чаңгыс кижи дег демнег ажылдап турар. Бригадалар шупту тудуг-монтаж ажылдарының планын ажыр күүсеткилээн. Ылангыя Г. Березиковтуң бригадазы августа планын 2 катап ажыр күүсеткен.

Сентябрьның 1-те чедир кажаалларның тудуунда 74 мун рубльдиг тудуг-монтаж ажылдары кылдынган. Бо айда ында ажылдың темпизи улам дүргедөн болгаш сентябрьның 18-ке чедир үш бригадалар мурнунда кылдынганынга немей 18 мун рубльдиг тудуг-монтаж ажылдарын шиңгээдип алган.

Ынчангаш ук объектилерниң тудуунда ажыл ам-даа хөй, планнаттынганының чартыындан хөй кезин ам-даа кылдыныпаан. Ынчалза-даа КМК-ның тудугкулары кажааның тудуун октябрь 15-те доозарынга бүдүрелдиглер.

Н. ООРЖАК.
«Шынның» корр.

Кышка белеткел

СЭКП ТК-ныҢ июль ПленумунуҢ шиитпирлерин—амыдыралга!

КОМСОМОЛЧУ СОРУК-БИЛЕ

СЭКП Төп КомитединиҢ июль (1978 чыл) ПленумунуҢ шиитпирлерин, аҢаа СЭКП ТК-ныҢ ЧиҢгине секретары эш Л. И. БрежневтиҢ илеткелин, бүгү ажылчы чон-биле бир демей, бистиҢ совхозтуҢ комсомолчулары болгаш аныяктары хандыр таныжып, өренмишаан, оларда эйыттынган программалыг сорулгаларны боттандырарына салыышкынын киирер долу шиитпирлиин бадыткааннар.

Амгы үеде совхозтуҢ комсомол организациязының үчүдүнда турар 170 комсомолчуның 71 хуузу шуут-ла көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлгезинде хаара туттунган. Ажыл-агыйда 4 хойжу бригаданың ийизи комсомолчу аныяктарыы. ОларныҢ кежигүннери — аныяк хойжулар боттарының эрес-соруктуг ажылхеректери-биле эки коргуузуглерни чедип ап турар. Онгу беш чылдың үшкү чылының бирги чартыында ол ийи бригада республиканың хойжу бригадаларының аразына чарышка тиилекчилер болгаш 1 чергениҢ дипломнары-биле шаннаткылаан.

ТК-ныҢ июль ПленумунуҢ шиитпирлерин күүседиринге комсомолчу бүрүзү, аныяк кижи бүрүзү төлептиг үүлүҢ киирериҢче партия кыйгырып турар болгай. Ынчангаш ону бистер тодаргай ажыл-херектер-биле харыылаар ужурлуг бис. Мен маҢаа бодумнуҢ ажылдап турарым комсомолчу-аныяктарыҢ № 3 хойжу бригадазының ажылхеректериниҢ дугайын чугаалап көрейн.

БистиҢ бригадаыста 8610 хой бар. Оларның 67 хуузу төрүүр хой. Ында 33 хойжу ажылдап турар. Оларның 26-зы комсомолчулар болгаш аныяктар. Биске аныяктар база немежин турар. Бо чылын ортумак школаны доосканы беш кижи хой ажылында немежин келген. Бригада ленинчи комсомолдуҢ 60 чыл ооҢга алдаржылын, бедиткен социалистиг хүлээлгени алгаш, ону багай эвес күүседип турар.

Төрүүр чүс хойга онаштыр бо чылын 97 хураганы алдывыс, күрүнеге дүк садар план 100 хуу күүсеттинген. Коммунист И. Д. Күнчүн, Тываның Ленинчи комсомолунуҢ шанналының лауреаты Т. Д. Баянова, хойжу Б. Ш. Балдан болгаш өскелер-даа төрүүр чүс хойдан-на 98—100 хураганны камгалап өстүрүннер. Бригадага хереглээр бүгү мал чеминиҢ 72 хуузун комсомолчу аныяктарның күжү-биле белеткеен. Быштаглаашкынга белеткелди октябрь 1-де доозар дээш бригада кежигүннери ол ажылды улам күштелдирип турар. Үстүнде чугаалаттынган чүүлдер ССРЭ-ниҢ чаа Конституциязының бир чылына, Ленинчи комсомолдуҢ 60 чылына бистиҢ белгээвис болур.

Эки ажылдаар дизе, өртем-билиг херек болгай. Ынчангаш партия, комсомол организациялары ында ажыл-ишчилериҢ ниити болгаш политиктиг билиҢ бедиринче кичээнгейни күштелдирген. Чыл санында ол айтырыгларны бригаданың социалистиг хүлээлгезинде айтып турар. 1978 чылда ортумак школа доосканы, комсомолчу путёвкабиле келген 6 малчынның ийизи бо чылын КрасноярскиниҢ көдээ ажыл-агый институтунда, ийизе Кызылдың көдээ ажыл-агый техникумунда кирген. Оон ангыда үш кижи институттарда, техникумнарда ботөреди-лге-биле өренип турар. Политиктиг болгаш зооветеринария өредилгезин ай санында ийи катап эртирип, а чамдыкта дыштанылга кежээлерни организастап турар бис.

СовхозтуҢ дирекция черинин база партия организациязының дузазы-биле хойжу бригаданың төвүн таарымчалыг кылдыр тудуп, чаагайжыдын турар. Ында чуртталга бажыңнарын, чүвар-бажыңны, кызыл-булуҢну, гаражты болгаш малды тургузуп алгаш, эмнээр бажыңны тудуп кылган. Кызыл-булуҢ долузу-биле дериттинген. Совхоз төвүнден бригада ыракта-даа болза, электри чырын ында чедирген.

Оон-биле кады бисте чедир шиитпирлеттинмээн айтырыглар база бар. Ылаңгыя малдың үкеазының эки-жидер талазы-биле ажыл ниитизи-биле районда-даа, бистиҢ совхозта-даа кошкак. Чогум кандыг үкеааны өстүрзе эки дээрзиниҢ дугайында ам-даа маргылдаалар тыптын кээп тургулаар. Оон-биле кады малдың тарып боозадылгазын эреңгей, шынары багай чорудуп турарындан төрүүр чүс башка онаштыр ап турар чаш төл эвээш. А оларның хорамчазы база хой боон турар.

Аныяктар комсомолчу путевка-биле хой ажылынче кээп турар. А оларның амыдырал хандырылгазы база-ла чогуур негелдеге четпес. Ылаңгыя чайлаглаашкын үезинде майгыннар, өглер чедишпес, а майгын база ону даарадыр материалдар садыгларда чок боор-дур.

Бо үстүнде айтырыгларже республиканың Көдээ ажыл-агый болгаш Сыныг министерстволары кичээнгейни күштелдирер үе келген деп бодаар мен.

ТК-ныҢ июль Пленуму социалистиг чарыышты улам дээштиг, үре-түннелдиг организастаарынче, эки дуржулганы нептередиринче улуг кичээнгейни салган. Ында база-ла шиитпирледе чогуур айтырыглар хой. Чаңгыс чижектен көргүзейн. БистиҢ комсомолчу-аныяктарывыс бригадазы Чөөн-ХемчиктиҢ «Алдан-Маадыр» совхозтуҢ Оргу-Шолде хойжу бригадазыбиле ийи чыл дургузунда чаржып келген. Ынчалзажок оларга чаңгыс-даа катан четпедивис, эки дуржулгазын-даа өренип, солушпаан бис.

МаҢаа холбаштыр ажылагыйларның дирекция черлери-биле кады комсомол райкому болгаш сомому комсомолчу - аныяктарның чарыштыг бригадаларының ажылының дуржулгазының солчулгазын өй-өйде эрганизастап турар бис.

Бүгү ажылчы чон-биле бир демей, совхозтуҢ аныяктары, оон иштинде бистиҢ бригаданың кежигүннери СЭКП ТК-ныҢ июль ПленумунуҢ көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер талазы-биле салган сорулгаларын күүседиринче боттарының үлүҢ киирер дээш моон сонгаар-даа комсомолчу сорук-биле ажылдаар апаар.

Б. КҮНГАА,
«Нарын» совхозта комсомолчу-аныяктарның № 3 хойжу бригадазының бригадири.

ШЫНАРЛЫГ ЧОРУДАР

ТАРЫП БООЗАДЫЛГА — ЧУГУЛА КАМПАНИЯ

СЭКП ТК-ныҢ июль (1978 чыл) Пленумунга эш Л. И. Брежнев хойнуҢ баш санын өстүрүп, оон продуктулуг чорудуҢ бедидери—база бир кол кичээнгей салыр айтырыгларның бирээзи деп бодунуҢ илеткелинге онзалап аныткан. Ол сорулганы чедишкиниг боттандырарынга бир чугула үүл болза төрүүр малды ой-шаанда тарып боозадыры болур. Бо ажылды кайдала чогуур деңнелде тургускан болдур, ында эки түннеллер, чедишкиннер бар дээрзин амыдырал бадыткап турар. Чижээ, «Хемчик», «Шекпээр» совхозтар эрткен чылын хойларны эрте тарып боозаткаш, мурнуку чылдардан хой хураганнарны менди камгалап алган.

Бо чылын Барын-Хемчик районнуҢ ажылагыйлары 28,6 муҢ хойну эдержилгеге киирер болгаш тарып боозадыр ужурлуг. Оон иштиндеи 21 муҢ хойну тарып боозадырын планнаан. Совхозтар бо чугула сезоннуг кампанияга багай эвес белеткеӊин, ону эрте чорудуп эгелээн. Районга хой тарып боозадыр чеди пункт ажылдап турган. Оларның бежи малчыннарның чайлаглаларының чанында турган болгаш хойну аҢаа тарып боозаткан. «Хемчик», «Шекпээр», «Барлык» совхозтарның ыраккы чайлаа—Час-Адырга кылган пунктулар эки ажылдап, аҢаа чайлаглан турган коданнарны барык бүрүн тарып боозаткан. Сентябрь айның эгезинге чедир районга ниитизи-биле 14160 хойну эдержилгеге киирген болгаш оон иштинден 8635 хойну тараан.

Хойларны тарып боозадыр чугула ажылды «Хемчик» совхозта (кол зоотехник Монгуш Бурбу) эки организастаан. Ында бо ажыл ам колдуунда доозулган. Совхоз бо чылын 65 муҢ хойну эдержилгеге киирерин планнап көрген. Ам 5,2 муҢ хой ону эрткен болгаш оон иштинден 4,5 муҢ хойну тарып боозадыр турган, 4 муҢ хойну таран. Бо ажыл «Барлык», «Шекпээр» совхозтарда арай хожудаашкыныг чоруп, чедер кылдынмаан чүүлдер ам-даа бар болуп турар. «Барлык» совхозтан эдержилгеге киирер 11450 хойдан 5360-ны, «Шекпээр» совхозтан—10,650 хойдан 3600-ту эдержилгеге сентябрь эгезинге чедир киирген. Бо хүннерде «Барлык» совхозтуҢ Аксы-Барлык, Хөнделеп, «Шекпээр» совхозтуҢ Аянгаты салбырларында хой тарыыр пунктулар ажылдап турар.

Аянгатыда тарып боозадылга пунктузуҢ чоокта чаа тудуп кылган болгаш ону ам-даа четче дерип кылбаан, ажыл шоолуг шуудаваан, Аксы-Барлыкта пунктуда ажыл-иш база-ла улуг хөнүвейн турар. Эң-не дүвүренчиг байдал Хөнделеп салбырда тургустунган.

АҢаа дүүн соонда чеде берлиннс. Пунктуда кым-даа чок болду. Оон чанында кевек кошкарларны кажаалап каан. Эдержилгеге салыр дээш аныелген кошкарлар ол. Оларның күжү арган, ол хиреде чемгерин турары шоолуг эвес, чүгле сула берип, чер өткарып турар. Оларны чемгерер тускай савалар чок. Пунктуда хой тарыыр херекселдер чедишпес. Коданнарны пунктуга эки-өөрзиниҢ графигин шын эвес кылган. Хүнде 3—4 коданны эккеп тарыдар ужурлуг турда, мында чүгле бир коданны планнаан. Салбырның 10 коданы хоонда сентябрьниҢ баштайгы он хонуунда 200 безин четпес хойну тарып боозаткан. Хойжулар ам тайгадан кожун, пункт чоогунда келгилээн. Ажылдың темпизин дүргедип, ону ыска хуусаада доозуп болурунуҢ аргазы бар. Ынчалза-даа бо ажылче салбыр эргелекчизи Кара-оол Ооржак, тускай техник Кара-кыс Бичей, мал эмчиваи Оюня Хомушку олар улуг сагыш салбайн, оонум хоонуг олурун турар. А совхозтуҢ кол специалистери оон контролюн кошкаткан, боттуг дузаны чедирин турары четпес. Салбыр эргелекчизи: «БистиҢ малчыннарывыс боттарында кошкарлар-лыг, бо кошкарларны салырга-даа шоолуг ажыы чок тур» деп, тарып боозадылганы улуг херекке албайн, кошкарлар колан бүрүзүнде бар, ажырбас дээр хөөнүг чугаалап олурар. Ынчалзажок чыл бүрүде түннелди алгаш өөрге, Хөнделеп, Аксы-Барлык, Аянгаты салбырларның хойжуларының көргүзүү ең куду болур. Ол үүл дээрге, хойну тарып боозадыр ажылды сула чорудуп турарының түннели-дир.

Ынчангаш ам кол сорулга болза бо чугула кампанияны шынарлыг чорудуп, колан бүрүзүнде хойларны ийи-үш катан хынап көөрү, ажылда четпестерни дарый чайладыры болур. Ону чогуур деңнелге чорутканындан келир чылын чаш төд ал ыы улуг хамааржыр дээрзин хойжу, специалист бүрүзү утпас ужурлуг.

Х. МОНГУШ,
«Шыныың» тускай корр.

Чөөн-Хемчик районда «Чыраа-Бажы» совхозтуҢ Хорум-Даг салбыры кукурузазын кезии доозуп турар. Аныяк механизатор Владимир Куулар хүн нормазын 120 хуу күүседип, эки ажылдаан.

ЧУРУКТА: аныяк механизатор Владимир Куулар.

Чөөн-Хемчик районда «Алдан-Маадыр» совхозтуҢ механизаторлары чаа дүжүттүҢ тараазын ажаап алыр дээш аразында чарыштыг ажылдап турарлар. СовхозтуҢ хоочун комбайнери Сарыглар Далаа бо чылын 400 гектарның тараазын кезер хүлээлгелиг. Ол ам хүн нормазын 120 хуу чедирип, мурнакчыларының одуруунда чоруп турар.

ЧУРУКТА: «Алдан-Маадыр» совхозтуҢ хоочун комбайнери Сарыглар Далаа.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотолары.

ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРДА

РСФСР: Чагыкчылар-биле кады ажылдажылга

Москваның Владимир Ильич аттыг электромеханиктиг заводу 70 янзы электромашиналарны күрүвенин Шынар демдээ-биле үндүрүп турар. Оларның үштүн бири көдээге ажыглаттынар кылдыр көргүнген. Онгу беш чылдың төнчүзүнде совет электромашиналарының ол ең улуг бүдүрүлгези көдээ районнарга бээр электромоторларның санын ийи катап улгаттырар.

КөдээниҢ ажыл-ишчилериҢе бээр элтромашиналарның шынарын бедидериниҢ чаа-чаа курлавырларын коллектив ажыглан турар. Көдээ чагыкчыларының чагыгларын өнза кичээнгей-биле өренип турар.

Ростов областың «Егорлыкский» деп дуржулга-көргүзүглүг ажыл-агыйынга заводтуҢ белүк тускай эртемниглери чап-чаа чорааш келгеннер. Эдилелге шенээри-биле ынаар чоруттунган чаа моторларның ажылын олар хынаанныр. Дуза хереглеттичмээн—шынаа суггарылгазынга моторлар кончуг эки ажылдап турганнар.

Бүгү цехтериҢ киржип турары, продукцияның шынарын белидер дээш дилээнниннер эки түннелдерни берип турары ол.

КИРГИЗИЯ: депутаттың шөлү

Төп Тянь-Шаньның Тармал-Саза чүс-чүс чылдарда өзүнирип, өөт-сиген үнмейн чыткан черниҢ 300 гектарының бирээзинден-не 50 центнер сигенни—ол черниҢ баштайгы дүжүдүн алган. Ол шөлдү суг амыдыралче эгиткен. ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ депутады, «Шөлбан» совхозтуҢ хой кадарчызы К. ЖунушовтуҢ эгелээшкинибиле туттунган күчүлүг насос станциязы сугну берип турар.

Сураглыг кадарчының баштап турары депутат постузу чаа черлерни ажыглалга киирип турган, мал чеминиҢ бүдүн чартык чыл курлавырын тургузар деп сорулганы бодунуҢ мурнунга салган. Депутаттар тускай эртемниглер-биле кады чоок-кавыныҢ дениксээрин шинчилеп, тарып ажыглан болур черлерни илередип, оларны ажыглалга киирериниҢ дугайында тодаргай хеммеглерни саналдаанза кичээнгей-биле өренип турар.

Роетов областың «Егорлыкский» деп дуржулга-көргүзүглүг ажыл-агыйынга заводтуҢ белүк тускай эртемниглери чап-чаа чорааш келгеннер. Эдилелге шенээри-биле ынаар чоруттунган чаа моторларның ажылын олар хынаанныр. Дуза хереглеттичмээн—шынаа суггарылгазынга моторлар кончуг эки ажылдап турганнар.

Бүгү цехтериҢ киржип турары, продукцияның шынарын белидер дээш дилээнниннер эки түннелдерни берип турары ол.

АЗЕРБАЙДЖАН: КаспийниҢ кан оруктары

Бакудан ырак эвесте суг кырында адагаштар кырыбиле кылдынган үш километр узун дурттуг кудумчулап эстакада автомобиль шимчээшкини ажыттынган. Оон-биле тудушкан шолчүгештер де баштайгы скважиналарны чер иштинче үттеп эгелээн. КаспийниҢ бо районунда республикада нефть-газ тывыжының ең улуг эргелелериниҢ бирээзи ажылдап турар.

«Нарынның суг тудуу» область трестизиниҢ планында ол хемчегларны киирген.

Бедик даглыг черде насос станциязы—совхозтуҢ чоокта чаагы тудугларының бирээзи. Бо беш чылда депутаттарның эгелээшкини-биле эвээш эвес ажылдар кылдынган: даглыг черниҢ чүс-чүс гектар күр черлерни суг-биле хандырып турар тос артезиан кудуктарны өрүмнеп ажыткан.

СовхозтуҢ ажыл-агыйының кол адыры—хой ажылы—депутаттар бөлүктериниҢ болгаш постуларының кичээнгейиниҢ төвүнде. Хой эвли болгаш дүк бүдүрүлгезин көвүдедир дээш социалистиг чарышты К. Жунушов баштап турар. Ол үш муҢ хире хураганнарны өстүрүп, бодунуҢ беш чыл планын күүсеткеш, республикага баштайгыларның бирээзи болган. Оон үлегери-биле он-он малчыннар бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

АЗЕРБАЙДЖАН: КаспийниҢ кан оруктары

Бакудан ырак эвесте суг кырында адагаштар кырыбиле кылдынган үш километр узун дурттуг кудумчулап эстакада автомобиль шимчээшкини ажыттынган. Оон-биле тудушкан шолчүгештер де баштайгы скважиналарны чер иштинче үттеп эгелээн. КаспийниҢ бо районунда республикада нефть-газ тывыжының ең улуг эргелелериниҢ бирээзи ажылдап турар.

Баку архипелагында нефть тывыжының аныяк району хөгжүп турар, оон тывың эстакадазы 50 километр чедип турар. А Каспийде ниитизи-биле 300 километр «АзералайнефтетудуунуҢ» эстакада тудар кранларының ажылчыныры кывар чүүлүн чаа курлавырлары шинчилеттинген ажык далай участоктарынче утланыышкыныг ажылдап турарлар.

ЭСТОНИЯ: далай суунуҢ дириг шүүрлери

ТалиниҢ далай мугулдурларының суун арыглаарының чаа аргазын республиканың Эртемнер академиязының зоология болгаш ботаника институдунуҢ ажылдакчылары сүмелээннер. Олар мидийлериҢ амыдыралын өренип көргеннер, ол дириг амытаннар чамдык холукааларны ылган турарлар. Мидийлер суг дуваунуҢ даштарынга чыышына берген амыдыран турарлар. Ынчаарга мугулдурларның суунуҢ дуву дурнуккан, ыяш, сиген тогланчылары-биле шыптынган болур. Ынчангаш суг дувунуҢ кырынга демир четки чадарын эртемденнер сүмелээн. Ындыг арга-биле моллюскаларның амыдыраарынга таарымчалыг байдалды тургузар.

Тускай эртемниглериҢ саҢаа көргени-биле алырга, ийи чүс муҢ квадрат метр шөлду өжелей чыдыпкан ол дириг шүүрлер хүн бүрүде он миллион кубометр сугну арыглан болурлар. Баштайгы ындыг система туттунуп турар.

ТУРКМЕНИЯ: Каракумда дөргүннер

Каракумда база бир кижи кылган дөргүн неметкен: Беркинде «Ленинизм» колхозтуҢ одар шөлдериндe «Туркменкедээсугдамчыдылга» каттыжыышкынының М. Габрийчук удуртукан бригадазының эдуп турускан кудуу арыг сугну берип эгелээн. Ол болза, мастериҢ санында үжен дугаар, ең ханы кудук. Ол кудуктуҢ чанында кадарчылар бажыңы, электростанция, мал суггарар дериглер, механизастаттынган кыргылда пунктузу бар. Ол чаа дөргүнүн чоок-кавызынга чеди муҢ гектар одар шөлду шингээттинер.

Амударьядан болгаш Каракум бугазындан суг четпейн турар ыраккы одарларга сугнуҢ кара чаңгыс үнер дозу — кудук. Бо чаа кудук болза Каракум дениксээринге чыл эгезинден бээр кылган үүс дугаар кудук болур. Оларның дузазы-биле ында 30 миллион гектар одар шөлдери сут-биле хандырытынган.

Завод тудуг-биле чаржып турар

«Саян-Шушенск ГЭС тудуунуҢ киржикчиин» деп хүндүлүг диплом-биле Енисейде энергетика күчүтениниҢ тудугжулары Донбасста ЗуевтиҢ энергомеханиктиг заводунуҢ И. Петрикке удурткан слесарьлар болгаш эстекчилер бригадазын шаннаан. Плотинаже бетон салыр күчүлүг кранларны тергиин эки кылганы дээш ол бригада шаннаткан.

Ленинградчыларның үлегери-биле бо заводтуҢ коллективи Бүгү-эвилелдиг шалыпчы тудуунуҢ киржикчилери-биле чогаадыкчы кады ажылдажылга, бот-боттарынга дузалажылга болгаш чарыш дугайында керээни чарган. ПарткомнуҢ хуралдарынга кранларны болгаш электри дамчыдылгазының демир чаңгыларынга канчаар белеткеттиниҢ турарының дугайында кол-кол тускай эртемниглериниҢ болгаш техтер удуртукчуларының отчеттарын өй-өйде дыннаан, тыптын кээп турар саадалашкынларны узуткаар хеммеглерни айтып турар. Бо айтырыгларның талазы-биле штаб эки ажылдап турар.

ЗуевтиҢ энергомеханиктиг заводунуҢ парткомунуҢ Бүгү-эвилелдиг шалыпчы тудуунуҢ чагыгларын күүседир дээш чарышты организастаар талазы-биле дуржулгазын Ленинградтың Саян-Шушенск ГЭС-тиҢ тудуунда киржип турар бүдүрүлгелериниҢ болгаш организацияларының башкарылга чөвүлели бодунуҢ ажыл-хереөнте ажыглан турар. Чоокта чаа күүтен воску кран тудугже чорутунган. Оон дузазы-биле тудугжулар бетонаашкынның темпизин дүргедиирлер, мидыг болгаанда 1978 чылда баштайгы агрегаттың ажылдан эгелээр хүнүн чоокшуладырлар.

(СЭТА-ның корр.).

УДУРТУЛГАНЫ БОТТУГ БОЛДУРАР

Улус депутаттарының Мөңгүн-Тайга район СоветиниҢ чоокта чаа болуп эрткен эллегаг сессиязында улус депутаттарының район СоветиниҢ күүскомунуҢ 1978 ажылагый чылының эрткен айларында чорудуп келген ажылының дугайында чугаалашкан.

Улус депутаттарының район Соведи бодунуҢ девискээринде көдээ СоветтериниҢ, ажыл-агый бүдүрүлге, албан организация черлериниҢ ажыл-чорудулгазын идеикейжидериҢе база ажыл-агый планнарының күүселдезин хандырарынче угланган организастыг болгаш масса-политиктиг ажылдарны кылып чорутканын илеткелчи болгаш сессиянга санал берген депутаттар демдеглээн. Улус депутаттарының район СоветиниҢ күүскомунуҢ кылып чорутканы чамдык тодаргай ажылдарының түүнелинде бо чылдың эрткен айларында район ажыл-агый, социал-культура тургузуушкын талазы-биле чамдык эки көргүзүглериҢ чедип алган.

РайоннуҢ ажыл-агыйлары ниитиниҢ малының баш санын өстүрериниҢ планын эрткен чеди айларда—мыйыстыг бода малды 121,3 хуу, хойну—113,8, өшкүү—127, чылгыны 47,3, дукту—83,5 хуу күүсеткен. РайоннуҢ ажыл-агыйларында ниитиниҢ малының баш санының хораар чоруу эвээжевейн турар. Мал ажылында хаара туттунган чамдык кижилериҢ хүлээлгеген ажылынга харыысалга чок чоруундан эрткен айларда 3101 баш улуг, биче мал янзы-бүрү чылдагааннар-биле хораан, ол дээрге чыл эгезинде турган бүгү малдың 5,7 хуузу болуп турар.

Оон-биле чергелештир районда суурларының чылдан чылче чаагайжыды туттунуп, чаа тудуг-суурларың санының ковудеп турарын болгаш ажылчы чонуҢ амыдыралчуртталгазының байдалының өзүп турарын санал берген-пер чугаалаан. Ажыл-агыйларның экономиказы улам быжыгын турар болгаш көдээ ажыл-агыйның машина-техниказы-биле долу хандырытынын турар.

Кылдынган ажылдар-биле чергелештир улус депутаттарының район СоветиниҢ күүскому районнуҢ ажыл-агыйларының, албан организацияларының болгаш бүдүрүлгелериниҢ ажыл-чорудулгазын удуртуп башкарар, ону улам калбартын хөгжүдериниҢ айтырыгларын шиитпирлээр талазы-биле бар аргакурлавырларны четче ажыглавайн турарын илеткелчи болгаш санал берген депутаттар чөптүү-биле айтып демдеглээн. Ажыл-агый планнарын долдур болгаш ажыр күүседир дээш организастыг ажылга көдээ СоветтериниҢ күүскомнарының даргаларының, совхозтарның удуртукчуларының, специалистериниҢ харыысалгазын бедидер ажылды район СоветиниҢ күүскому ам-даа пегелдеге дүүштүр турган. Улус депутаттарының район-даа, көдээ-даа СоветтериниҢ доктаамал комиссиялары, депутаттар бөлүктери болгаш ботбашкарылгалыг хой-ниити организациялары боттарының ажыл-чорудулгазын районнуҢ ажыл-агыйы-биле сырый холбаштырбайн турарын айтыры чугула. Ынчангаш ажыл-агый планнарының күүселдезинниҢ талазы-биле хожудаашкын районда бар. Чижээ, сентябрь 1-ге чедир түннел-биле алырга, район күрүнеге эзт садарының планын 47,3, дукту—83,5 хуу күүсеткен. РайоннуҢ ажыл-агыйларында ниитиниҢ малының баш санының хораар чоруу эвээжевейн турар. Мал ажылында хаара туттунган чамдык кижилериҢ хүлээлгеген ажылынга харыысалга чок чоруундан эрткен айларда 3101 баш улуг, биче мал янзы-бүрү чылдагааннар-биле хораан, ол дээрге чыл эгезинде турган бүгү малдың 5,7 хуузу болуп турар.

Сессиянга районнуҢ ажыл-агыйларында машина-техниканы чөп ажыглавайн турарын, кывар-чаар материалдарга камналга чок чорудуктарның барын демдеглээн. Чаа машина-техниканы хүлээп алгаш, ону эдилээр хуусаалынга чедирбейн, озал-ондакка таварыштырын, үндүр бижиир чоруктар ажыл-агый бүрүзүнде бар.

РайоннуҢ септелге-тудуг участогу капитал тудуг кылырының эрткен айларның планныг онаалдазын чүгле 84 хуу күүсеткенин четпес деп депутаттар демдеглээн. ЧөөнүҢ чуртталга бажыңнарының тудуунуҢ шынарын экижилип, тудугнуҢ темпизин дүргедир база аҢаа көрдүүген акша-хоренгини долу ажыглаар, тудуг бүрүзүн көрдүүген хуусаазында ажыглалга киирер айтырыгларны шиитпирлеп турары четпес. Бо айтырыгны чугулаан коор болгаш ынаар кичээнгей салырын үе негеп турар. СЭКП ТК-ныҢ июль (1978 ч.) Пленумунга көдээ тудугнуҢ шынарын экижидер, оон темпизин дүргедир айтырыгны чугулаан чугаалашкан болгай. Пленумга көрдүүген ол сорулгаларны хөрек кырынга боттандырары-биле районнуҢ тудуг организацияларының удуртукчулары боттуг хемчегларны дарый алыр ужурлуг.

РайоннуҢ амыдырал хандырылга комбинады ниити планныг онаалдазын күүседип турааа-даа, оон чамдык цехтери, тодаргайлаарга, ядик септээр, баш таарар, чурук тырттыр черлер планныг онаалдазын ыракта чедир күүсетшейн турар. Үк коллективтиҢ көдээниҢ чонуҢ хандырын турары негеллеге дүүшпес, бүдүрүп үндүрүп турар продукциязының шынары куду дээрзин сессиянга аныткан болгаш ол талазы-биле шыгыы шүүмчүлелдерни депутаттар кылган.

Сессиянга улус депутаттарының район СовединиҢ эрткен айларда кылган ажылында чедир шиитпирлеттинмейн турар айтырыгларны айтын, ону чайладырының аргаларын тодарадын, онгу беш чылдың үшкүзүнүҢ ажылагый планнарын чедишкинлиг күүседири-биле ажыл-чорудулганы СЭКП ТК-ныҢ июль (1978 ч.) ПленумунуҢ шиитпирлериниге дүүштүр тургузарын чугаалашкан.

Улус депутаттарының район СоветиниҢ сессиязы чугаалашкан айтырыг талазы-биле шиитпирни хүлээп алган.

Д. КУУЛАР.

Советтер амыдыралы

Чагаа парлаттынмаза-даа

АМ ШУУДААН

Кандаашкынның үржүүндан бо чылын республикада тараанның дүжүү ниитизиниҢ биле кончуг чавыс болганын билир бис. А ол ышкаш Бив-Хемнин «Хадын» совхозтуҢ шөлдериндe дүжүт мурнуку чылдарга деңнээрге багай болган. Тараа үнери үнген, ынчалза-даа сыны чавыс турда-ла ара кадын, саргарын калгылаан.

«ТөгериниҢ орнунга амзаны дээре» деп чугаа бар. «Хадын» совхозтуҢ механизаторлары ону ажаап алырыбиле августуҢ соолгу хүннеринде демнинг кирипкен. ДүжүттүҢ чавыс болганындан ылыдыг чүве ийикке, совхозтуҢ удуртукчулары, ылаңгыя комбайнерлериниҢ хандырылгазынче баштайгы дээрзинде эки сагыш салбаан. Бестиреринин хүнде нормазы билдинмес турган. Хоку-шөлге совхозтуҢ удуртур ажылдакчылары-даа хаая көстүр турган. Ол дугайын болук механизаторлар редакцияже хомудап бижээн. Чагаанын изи-биче чоруп, ону бистин корреспондентивис хынаан. Баштайгы үеде хандырылга талазы-биле четпес чүүлдер тургулааны шын болган. Ол четпестерни чоорту эткен. КомбайнерлериниҢ норма-чижээ тодараттынган. Оларны ажылдап турар черинге хүндеийн катан доктаамал чемгерин турар. Ажылдын түнелин беш хонгаш доктаамал үндүрүп турарын чурумчуткан. Чоокта чаа комбайнерлериниҢ болгаш сигенчилериниҢ хуралы болуп эрткен. АҢаа мурнакчыларны тодарадын, ажылда ам-даа бар четпестерни дарый чайладырын чугаалажыр, тараа ажаалдазын сентябрь 25-те доозаш, малга албек чемсуурну белеткээрниче бүгү күштү моонизээрин дутурушкан. Бо дугайын совхозтуҢ дирекциязы (директору А. Тыхеев), партком (секретары М. Бичии-Уруг), ажылчын комитеди (даргазы С. Балданова) олар чугаалап турган. Оларның адрезинге чагаада айткан четпестерни хүлээп алгаш, ол бүгү эжижип турарын дыннатканнар. «Хадын» совхозта хову ажылы ам шуудаан.

МАГАЗИННЕРДЕ БАР

Бо чылдың июль айда редакцияга Чадаана хоорайнын бир чурттакчызындан чагаа кирген. АвторнуҢ хомудан бижин турары-биле алырга, колбаса, эзт, сүт садыгда өскөжөөн. Магазиннерге арага аймаан эдлере садын турааа, суксунга ижер эзиртпес чүүлдерни сатпайн турарынга ол хомудаан.

Чөөн-Хемчик райпозуҢ баштаар черинин даргазы Д. Саттың редакцияга дыннатканы болза: Чадаанның сүт заводундан сүтү алгаш, үзүктел чок садыглап турар, чондан комиссионный өртеклиге садын алган эзт магазиннерде доктаамал саттынын турар.

Ол үеде суксунга ижер эзиртпес чүүлдерни кылыр арга чок турган, ам ол чүүлдер бар.

ПРОГРАММА КҮҮСЕЛДЕЗИ уламчылавышаан

«Салют-6» орбита станциязынга үшкү каттышкан экипаж ажылын чедиишкиниг дооскан. Космонавтылар Валерий Быковский биле Зигмунд Йен олар «Союз-29» корабльди станциядан сентябрь 3-те адырган, Джезказган хоорайныг чоогунга хонушкан. Медицина-биологиг талазы-биле технологтуг болган бойдус шинчилелдериниң калбак программазы күүсеттинген. Станцияның кол экипажы—Владимир Коваленок биле Александр Иванченков—«Салюттун» бортунда шинчилелдерни уламчылап турар.

Бистиң чуртувус, орбита станцияларын космос делгемин кижиге ажыглаарының кол чепсээ деп кербушаан, оон тургузуун улам сайзырадгайдыр турар. Ындыг чорук соолгу ужудушкуннарның чедиишкининге магадылал болган. «Салют-6»-ны ийиги тудуштурулга кезээ-биле дерээни, чүк чедирер автоматтыг корабльдерни бүдүрүп үндүргени орбита лабораторияларының ядепкейлиг ажылдаар хуусаазын хөлчок үзаткан.

«Салют-6» орбитада барык чыл чыгыы ажылдап турар. Ол үениң дургузунда аңаа тос катап аппараттар тудуштурган, а сези ийи талазынга кады тутчулгага хаваажыр. Эрткен чылдың төнчүзүнде, бо чылдың эгезинде станцияга ужудукчу-космонавтылар Юрий Романенко биле Георгий Гречко олар космонавтика төөгүзүнде эң узун хуусаалыг 96 хонуктуг ужудушкуну чедиишкиниг эрттирген. «Салют-6» станцияга дөрт экипаж дараалаштыр четкен, оларның үжү Чехословакияның, Польшаның, Герман Демократтыг Республиканың космонавтылары киришкен каттышкан экипажтар болур. Станцияның курлавырларын чүк чедирер автоматтыг «Прогресстер» үш катап немээн.

Тускай эртемниглерниң бодап турарын өзугаар алырга, космос шинчилелдериниң амгы үе-чадазы Чер чоогунуң космос делгеминче шинчилел ужудушкуннардан улус ажылагыйының эрге-ажыгына дохтаамал ажылдап турар эртем-шинчилел станцияларынче чоорту шилчаишкин болур. Тарылга шелдериниң хемчээлин, арга-арыгны, арыг сугуун курлавырларын дээш өске-даа чугула бойдус байлактарын тодарадырына, казымал байлактарын чаа черлерин дилээринге, кодээ ажыл-агый культураларының дүжүдүүнүң хемчээлин баш удур ылавыларына—бо бүгүге космонавтика херек кырында киржип, экономиктиг ажыктыын ам безин көргүзүп эгелээн.

Долгандыр турар бойдустуң арыын хайгаараар талазы-биле доктаамал постуларны орбитага тургузарының чугулазын бодап көрүп турар. Сугларын, хемнерин бокталырын, улуг хоорайларның чоогунда агаарныг ышталырын болган кижиниң бойдуска таарымча чок аажылаашкынын эвээжедир талазы-биле хемчеглерни космостан хыналда, хайгаарал дузазы-биле күштелдирип болур. Ол хемчеглерни делегей керээлерин өзугаар Черниң бүгү девискээринге нептередип база болур.

Чоокку келир үеде космос, ракета-космос техниказының шылгарангай специализи, академик Валентин Глушконуң чугааланы ышкаш, чаа технология девискээри апаары магат чок. Полупроводник материалдарны, оптикага тускай шилдерни, онзагай шынарларлыг эзилдиргилерни космостуг деген чок, ханы вакуум, радиациялыг байдалынга кылын, бүдүрүп ап болур. Оон ырак үени бодап көөр болза, космоска хүнден ажылдаар аажок улуг электростанцияларны тудуп, кижи төрелгеениң энергиягы негелдезиниң чамдыкы, харын долузу-биле-даа, хандырып болурунун аргалары бар.

Ындыг улуг төлевилелдерни боттандырары ангы-ангы чуртталың калбак кады ажылдажылгазын негээр. Совет Эвилели болган өске-даа социалистиг чурттар космос делгемин ажыглаарынга ындыг кады ажылдажылганын үлегерин көргүзүп-даа турар. Польшаның, Чехословакияның болган ГДР-ниң космос шинчилелдеринге киржип, башкарылгалыг корабльдерге станцияларже космонавтыларын ужуткаын болгар парлалга Англия болган Францияның космос шинчилелдеринге киржилгези-биле (ол чурттар боттарының хамаатыларының космосче ужудушкунуу 1980 чылга чедир планнаваан) дениен тура, социалистиг деп каттыштырылгазының ужур-дузазын онзалап демдеглээн.

Каттышкан экипажтарын «Интеркосмос» программаның аайы-биле боттанын турар ужудушкунары дүш болган-тур болуушкун эвес. Экономиктиг Дузалажылга Төөдүлелиниң кежигүннери чуртталың ажыл-агый, эртем-техникти кады ажылдажылгазы дег, космоска кооперациязы база сайзыраар. Социалистиг чуртталың демнежин кылын турары космос айтырыгларының дандызы боттаныр чыгаан. «Интеркосмос» программада киржип турар күрүнелериниң сонуургалдарын барымдаалап тургускан шинчилелдериин чаа программазын белеткээр дугайында шиитпирни хүлээп апкан. Ол 1981 чылдан 1985 чылга чедир үени хаара тудар. А чоокку үеларде—каттышкан чаа экипажтар ужуткулаар.

Михаил ЧЕРНЫШЕВ,

ПМА-ның тускай корр.

ЧИГИР БҮДҮРЕРИ ӨЗҮП ТУРАР

Чигир бүдүрери чуртта хүнүн-де өзүп турар: адырның бүгү бүдүргелериниң дөрттүн үш кезии—250 заводтар ажылдай берген. ССРЭ-ниң Аш-чем үлетпүрүүнүн министерствозунуң чигир үлетпүрүүнүн эргелериниң кол начальниги В. Северин СЭТА-ның корреспондентизинге коллективтериниң ажылының баштайгы түүнелериниң болган оларның мурнуунда сорулгаларның дугайында чугаалап берген.

— Чаа дүжүттүн чиг-эдип ажылдап кылырының сезону бо чылын эрте эгелээн—Полтава областың чигир заводтары августуң төнчүзүнде-ле баштайгы продукцияны берген. Оон соонда Украинаның, Россия Федерациязының, Молдавияның Киев, Харьков болган өске-даа свекла тарып, өстүрер областарының бүдүргелери ажылдап эгелээн. Ындыг эрте эгелээн чорук түгле свекланың дүрген быжканында эвес, харын бүдүргелериниң чигир хайындырар сезонга дүрген белеткен алганында болур. Ийи неделя иштинде 250 мүн тонна ажыг чигирни бүдүрген.

— Бүдүргелериниң техниктиг дерилгезинде кандыг чаа түүлдер барыл?

— Чигир бүдүрерин улам-на калбаа-биле автоматчыдып турар. Чайгы сөөлге үеэзинде база дыка хөй түүлдер ыылдынган. Доктаамал ажылдаар он-он аппараттарны тургускан, программалыг башкарар пептрафугаларны болган өске-даа чаа дериг-херекселдерин тургускан. Чиг-эттиг чигирлиниң хемчээлин хынаар автоматтыг шугумнарны дерип тургузары доозулган. Свекла хүлээп алыр бүдүн чартык миллион ажыг дөрбелчин метр шөлдерни асфальтылаан. Россия Федерациязында болган Украинада чаа заводтар ажыглалга киргеи, элээн каш бүдүрүлге черлерин чаарты кылган. Свекладан чигир хайындырарының күүзүү хонукта-ла үжеп мүн тоннага улгаткан.

— Адырның чедиишкиниг ажылдаарынга социалистиг чарыш кайы хире дузалап турарыл?

— Бүдүргелер доктаамал эки ажылдап турар. Винница областың Ямпольск районунуң ажыл-кичилериниң үлегери-биле чигир хайындырыкчылары-биле свекла өстүрүкчүлериниң аразында калбарган чарыш аңаа улуг дузалыг болуп турар. СЭКП Төп Комитединиң деткимчезин алган, тарылга шөлүнүң гектар бүрүүзүнден эн-не хөй чигирни алыр талазы-биле янишнативны чер бүгүдеге деткээн. Чигир заводтарының коллективтери, колхоз, совхозтарның ажыл-ишчилери хүлээлгелерни кады алгылаан. Чер ажылдакчылары свекланы чогуур хуусааларда болган бедик шынарлыг чорударын, келер чылдың дүжүдүнге магадалды тургузаарын, а чигир хайындырыкчылары бар чиг-этти дүрген болгаш чедирер чок ажылдан кылырын хүлээгензер.

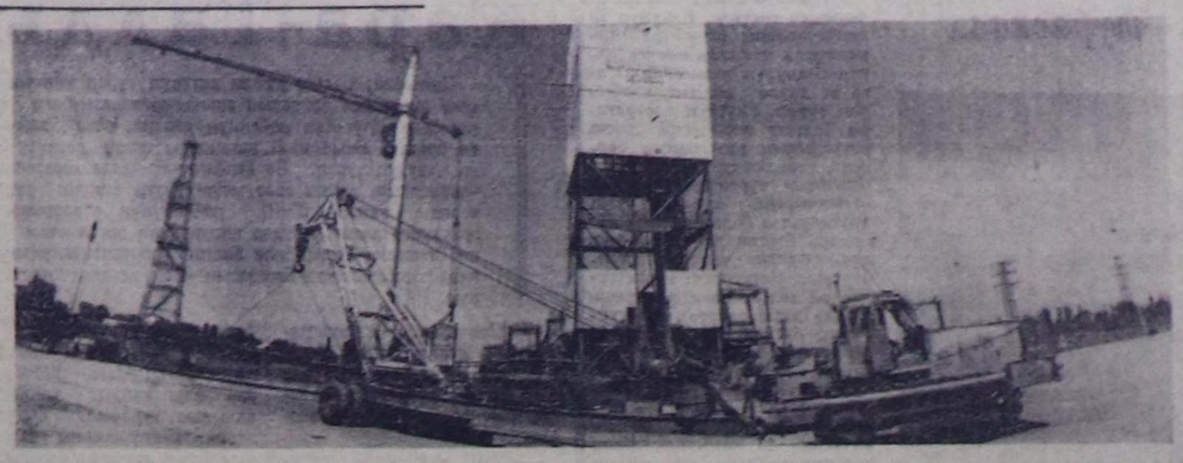

Азербайджанның район төвү Саатлының чоогунда Черниң мантиязы чер кырынче эп-не чоок чыдар деп эртемденнер бадыткап турар. Ында эп-не хаңы өрүмнээшкинни чорудып турар, оон ханызы 15 километр чедер. Өрүмнекчилер 3550 метр ханыже ам ийи катап өрүмнээннер. Оны 295 болгаш 445 миллиметр хемчеелдиг өрүмнер-биле үтпээн. Амгы үеде Саатлының өрүмнээн черинде харыысалгалыг үе-чада келген. Өрүмнекчилер өрүмнээн черже 350 тонна ажыг колоннаны суп киирелер. Ол колонна өрүмнээн черни бустуушкүндүн камгалаар.

Программада көрүнген геологтуг, геофизиктиг болгаш геохимиялыг шинчилелдерни чорудары-биле чер иштинин шинчилекчилери породаларның хевирлерни үштүп ап турарлар. Алган сан-түүнер ажыктыг казымал байлактарның тургустунуп келирин болгаш оларның чер адаанда канчаар чыдып турарының дурумнерин өрениг көөрүнге дуаалаар.

ЧУРУКТА: Саатлының өрүмнээр тургузуу.

Ф. НУРАЛИЕВТИҢ болгаш В. ПАЩЕНКОНУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

Кады ажылдажылганың эрге-ажыктарынга

ВЕНА. (СЭТА-ның корр.). Австрияның найысылалында сентябрь 16-да Венаның чаңчыл болган делегей ярмарказының ажаанның аксында 42 күрүпениң күрүне туктары кинскин турар. Ында 4000 хире фирмалар болган даштыкы садыг каттыжыышкыннары киришкен. Социалистиг чуртталың—ССРЭ-ниң, Болгарияның, Венгрияның, ГДР-ниң, Румынияның, Чехословакияның, Югославияның продукциязын калбаа-биле делген көргүскен.

Совет павильонунуң шөлү 2400 дөрбелчин метр ажыг. Делегейниң 80 чуртталарынче үндүр садын турар программалыг баштартынар совет станоктар ярмарканың көрүкчүлериниң улуг сонуургалын болдурган. Ылавылалдыг херекселдерни, лазер микроскоптарны, оске-даа дериг-херекселдерни, химия үлетүрүүнүң бараанларын база көргүскен. Павильонда тургускан «Лада» (Жигули) болган «Тайга» (Нива») деп автомашиналар Австрияда улуг сураглыг болу берген.

Ол черниң хөреңгитен болүктериниң санап турары-биле алырга, Вена ярмарказынга ССРЭ-ниң киржиргези советавстрия экономиктиг кады ажылдажылганы улам ыцай калбартырынга бараан болур. Ол кады ажылдажылга эзлээн улуг үндезиниг.

Вена ярмарказының чиргше директоруу СЭТА-ның корреспондентизинге мынча деп медеглээн: Совет Эвилелиниң бистиң ярмаркаларывыска киржип турарының фактызын бис улуу-биле үнелеп көрүп турар бис. Оон тергиин эки шынарлыг продукциязы бүгү делегейге билдингир апарган.

Амгы ярмарка кайызынга-даа ажыктыг болган деп эргелиг кады ажылдажылгага Чөөн болган Барыын күктерни тудуштурар звено болур болгаш экономика база садыг талазы-биле харылаалларны хогжүдүрүнге эки идигни бөөр дээринге бүзүрел турар мен. Ол чорук Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле түүнел актының түүлдеринге дүүшкен.

П. МАСЛОВ.

Чугаалажыышкыннар

МАНИЛА. Вьетнам-филиппины чугаалажыышкыннар ында эгелээн. Ол чугаалажыышкыннарда Вьетнам Социалистиг Республиканың премьер-министри Фам Ван Донг болгаш Филиппиниың президентизи Ф. Маркос киржип турар.

Манилага чедип келгеш, аэропортка кылган медеглелинге Фам Ван Донг мынча дээн: аян-чорук ийи чуртка—Вьетнамга болгаш Филиппиныга вайыралды быжыглаарынга болгаш хамаарышпас чорукту база тускай догуулаан чорукту, деп эргени база Мурнуу-Чөөн Азияга тайбыцын, доктаамал чоруктуг болгаш чечектелиишкиниг эрге ажыктарынга каймыыта-даа ажыктыг чоруктуң принциптериниң үндезинге янзы-бүрү талалыг кады ажылдажылганы калбартырынга эки аргаларны берин турар деп онзалап демдеглээн.

Вьетнам делегациязы байыр чедирин тура Ф. Маркос ВСР-ниң чазаанның премьер-министриниң аян-чоруу ийи чурттуң араазында харылзаларга чаа үе-чаданы тургузуп турар деп демдеглээн.

(СЭТА).

ПАКИСТАННЫҢ ЧАА ПРЕЗИДЕНТИЗИ

ИСЛАМАБАД. Чурттуң кол шериг администратору генерал-майор Зия-Уль-Хак пакистанның чаа президентиин болган. Бүрүн эргезиниң хуусаазы августа доозулган Фазала Илахи Чоудриниң албан дужаалын ол солаан.

Дацгырак бөөриниң өзулалының соонда чүве чугаалаан, күрүне баштыцының албан-дужаалынга ону томуйлаар дугайында шиитпирде «кандыг-даа чорудлаа чок» деп Зия-Уль-Хак медеглээн. Парламентиниң президентини соңгуурунга чедир күрүне баштыцының хүлээлгезин Пакистанның Дээди судунуң кол судызы күүсеткен деп чамдык политиктиг ажылдакчылар саналдап турган. Мурнунда премьер-министр төрааан З. А. Бхуттону өлүрер деп шиитпелдиң аппеляциязын амгы үеде кол судыг сайгарып көрүп турар болганда ону соңгууру болдунмас деп парлалга конференциязынга чүве чугаалаан, Зия-Уль-Хак чугаалаан.

Келир чылын бүгү-ниитп соңгулдаларны чорударынга чедир президентиниң албан-дужаалынга артар мен деп, Зия-Уль-Хак медеглээн.

(СЭТА).

Бельгия коммунистерниң байырлаалы

БРЮССЕЛЬ. (СЭТА). Бельгияның Коммунистиг партиязының парлалга органы болур «Драпо ружа» болгаш «Руде ваан» солунналарын чыл санында болур чаңчыл болган байырлалы Брюссель коммунаның төвү Одергемде ажыттынган. Чурттуң өскү черлериниң муң-муң кижилер ында чедип келген.

Ол массалыг байырлал бельгия ажылчы чоннарының амыдыралының болгаш күш-ажылының байлаларын экижидер дээш, ажылдыг чорукту хандырары дээш болгаш ажыд чок чоруктуң озулдезинге улур демиселдиң демдээ-биле эртип турар. Коммунистиг болгаш ажылчын хөй партияларының төлөөлекчилери ол байырлалда чедип келген.

Культуралыг төөгүүн задарында делгедеге ажыттынган. Оон стендилериинде бельги коммунистериниң ажыл чорудулгазының дугайында материалдарны делген көргүскен. Совет Эвилелинге турааскаткан стенд делгелгениң көрүкчүлериниң улуг сонуургалын болдурган. Ында марксизм-ленинизмниң классиктерлериниң чогаалдарын, СЭКП-ниң XXV съезадизинин документилерин, СЭКП ТК-ның Чиргише секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң ажылдарын делген көргүскен.

Байырлалдың программазы делгем болгаш хөй янзы. Аңаа янзы-бүрү политиктиг айтырыглар талазы-биле чугаалажыышкынар болур.

МКП ТК-ның пленуму

МЕХИКО. (СЭТА). Профэвилел шимчээшкинниг коммунистериң ажылынта тураскаатган Мексиканың Компартиязының ТК-ның пленуму ажылын дооскан. МКП ТК-ның күүсекчи комиссиязының белеткээн профвилелдер ажылының талазы-биле Компартияның тезистерин пленум чугаалашкан болгаш түүлдүгүүнгеп. Профвилелдериниг ажыл талазы-биле МКП-ниң национал конференциязын бо чылдың октябрының төнчүзүнде эрттирер дугайында шиитпирни хүлээп алган.

Мексиканың профвилелдериниң амгы үедеги кол сорулгазы болза, профвилелдериниг доозу хоегуг чорукту чедип алыры дээш демиселдер болур деп, пленум тодараткан. Ону чедип алырга күш-ажыл хоойлузунга реформаны чорудары, профвилелдериниң иштики амыдыралынга чазак органнарының холгаарлаашкынын соксадыр эргежок чугулага боон турар. Ажыл соксадырынга бүгү кызыгаарлаашкыннарны солууру чугула деп, МКП ТК демдеглээн.

Профвилелдериниң иштики демократизазының баазазынга чурттуң профвилел шимчээшкиннериниң чаңгыс эвин чедип алырынче углаган ажылдарны профвилелдериниң бүгү организацияларынга чорударын коммунистер уламчылаар деп, МКП ТК медеглээн.

Чазактың амгы үедеги экономиктиг политиказы хоорайның болгаш көдөөниң ажылчы чоннарының амыдыралы дөнелиниге удур боон турар. Ынчангаш ажыл төлевирин өстүрер дээш ажылчы чоннарның демиселин Компартия детпин турар деп, МКП ТК демдеглээн.

Чазак кризизи

ЛИССАБОН. (СЭТА). А. А. Нобре да Кошта баштадыр үш неделя бурунгаар тургускан чазакты дужурер дугайында декретке Португалияның президентизи А. Рамалью Эанеш ат салган. Республика хуралының хөй нуруузу А. Нобре да Коштаның чазаанның программазын деткээн, ынчангаш күрүнеин баштыңы чурттуң конституциязына дүүштүр ындыг шиитпирни хүлээп алган. Ол чазакты «кала-даа хамаарышпастардан» тургускан, олар кол политиктиг партияларның деткимчезин албаан. Республика хуралынга киргеп парламент болүүнүн дөрттүн үжү — коммунистер, социалистер болгаш центристер — А. Нобре да Коштаның чазаанын программазын түүлдүгүүнмейн барган.

Чурттуң конституциязын өзугаар А. Нобре да Коштаның чазаа чаа чазакты тургускуже азы хуусаа бетинин соңгулдаларын эрттиргиже бодунун албан-хүлээлгезин күүседир деп ында тараткан тускай документиде айтын турар.

Чазактың дүшкеш-биле холбаштыр кол-кол политиктиг партиялардың удуртукчулары-биле чугаалажыышкыннарны чоокку үеде эгелээрин база чоотка кыйтырыгны удурдуңар президент А. Рамалью Эанеш медеглээн.

Парламентиде кирип турар политиктиг партиялар политиктиг кризистен уштунарыбыле күрүне баштыңы-биле дугуржулгаларны ылырының эргежок чугулазын демдеглээн деп, А. Нобре да Коштаның чазаанның дүшкешинге хамаарыштыр тайылбыр берип турар солуннар айтын турар. Ажылды ынчаар чорутпас болза хуусаа бетинин парламент соңгулдаларын эрттиргеде болгаш ол албан-хүлээлгезин күүседир деп ында тараткан тускай документиде айтын турар.

Чазактың дүшкеш-биле холбаштыр кол-кол политиктиг партиялардың удуртукчулары-биле чугаалажыышкыннарны чоокку үеде эгелээрин база чоотка кыйтырыгны удурдуңар президент А. Рамалью Эанеш медеглээн.

Парламентиде кирип турар политиктиг партиялар политиктиг кризистен уштунарыбыле күрүне баштыңы-биле дугуржулгаларны ылырының эргежок чугулазын демдеглээн деп, А. Нобре да Коштаның чазаанның дүшкешинге хамаарыштыр тайылбыр берип турар солуннар айтын турар. Ажылды ынчаар чорутпас болза хуусаа бетинин парламент соңгулдаларын эрттиргеде болгаш ол албан-хүлээлгезин күүседир деп ында тараткан тускай документиде айтын турар.

Э п - с е т к и л каттыштырылгазы

АДДИС-АБЕБА. (СЭТА-ның тускай корр.). Империализмге болгаш реакцияга удур африка болгаш араб улустарының демисели-биле эп-сеткил каттыштырылгазының делегей конференциязы бодунун ажылын ында дооскан, ук конференция тайбыцның дешпилелиг антиимпериалистиг күштерниң чаңгыс эвинге болгаш сырый каттыжмышкынының озүп турарының чайынначак херечизи болган.

Оон киржикчилерге СЭКП ТК-ның Чиргише секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң байыр чедириишкинин хей-аът киришкин-биле хүлээп алган.

Эш Л. И. Брежневтиң чоруткан байыр чедириишкинин улуг хей-аът киришкин-биле хүлээп алганын демдеглевес арганыс чок деп, Мурнуу Африкада Африканың Национал конгрезиниң чиргише секретары Альфред Нзо медеглээн. Совет Эвилели делегейниң дарлаткан улустарын деткин турарын, революстуг шимчээшкиннер-биле, национал хосталга дээш демиселиг турар күштер-биле, тайбыцны болгаш улустарның эйнылы чок чоруун камгалап турар күштер-биле эп-сеткил каттыштырылгазын база катап илергейлээн. Африканың улустары Совет Эвилели бодунун өзүлүг эвилелчизи кылдыр көрүп турар, ынчангаш империалистиниң кавдыг-даа идеология диверсиялары национал-хосталгалыг шимчээшкиннерни социалистиг кады ажылдажылгадан хооруп шыдавас.

Эш Л. И. Брежневтиң чоруткан байыр чедириишкин конференциянның киржикчилеринге канчаар-даа аажок улуг кодурлуушкуну болдурган, бистиң шуулганывысты улуг ужур-дузалыг болдурган деп, Тайбыцның Бүгү-делегей Чөвүделинин президентизи Р. Чандра медеглээн.

Конференцияның киржикчилери—делегейниң үүс ажыг чуртталарының 130 ажыг делегей база национал организацияларының төлөөлекчилери Африканың болгаш араб Чөөн чүктүн улустарының демиселди-биле эп-сеткил каттыштырылгазын чаңгыс үн-биле илергейлээн. Бо демисел болза Чер бөмбүрзээнге быжыг болгаш чөптүг тайбыцны тургузар дээш планетаның дешпилелиг күштериниң шимчээшкининиң чугула звеносу болган деп, конференцияның хүлээп алганы ниити декларацияда айтын турар. Хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш колониализмге удур демиселдиң үезинде төрүттүнгеп социализмниң болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкиннериниң аразында хөделиишкиниериниң чаңгыс эвин амгы үеде делегей хөгжүлдезинин болгаш дешпилелиниң кол фактору апарган деп декларацияда айтын турар.

Оон-биле кады империализмниң күштери Африканың, Чоокку Чөөн чүктүн, Азияның болгаш Латин Американың дарлаткан улустарының демиселиниг калбарын турарынга девидээн, аныык хамаарышпас чуртталың экономика курлавырларын бодунуң контролюнга тургузаары-биле дарлаашкынының чаа хевирлерин улустарга чыгаарын оралдажып турарлар.

Конференция кыдат удуртукчуларының хөделаишкиннерин чугаалажып көргеш, оларның Чили хунта, Мурнуу Африка Республиканың болган Израильдиң чазактары чижектиг империализмге болган фашистиг өзу-чурумнар-биле кады ажылдажылганы чорудун турарынче кичээгейни килеңнээшкин-биле углаидырган. Анголага болган Эфиопияга удур агрессияга кыдат удуртукчуларының киржилгези, а ол ышкаш Социалистиг Вьетнамга хамаарыштыр оларның шовинисчи база эжелекчи политиказын конференцияның киржикчилери буруу шаакан деп, декларацияда айтын турар. Кыдат удуртукчуларының антисоветчи политиказы национал-хосталгалыг шимчээшкиннериниң хөрээнге хора чедирип турар.

Африка болган араб улустарының чөптүг демиселинге интернационалчы харам чок дузаламчыны болгаш деткичени көргүзүп турары дээш Совет Эвилелинге, Кубага, социалистиг өске-даа чуртталга база Чер бөмбүрзээнин дешпилелиг бүгү күштерингe өөрүп четтиргенин база хүлээп көрүшкүнүн шуулганның киржикчилери илергейлээн. Делегейниң улустары империализмниң болгаш реакцияның күштерин тиилээр дээринге бүзүрел турар бис деп, декларацияның түүнелинде чугаалап турар.

Чоокку Чөөн үүк талазы-биле резолюцияда империализмниң болгаш сионизмниң чимезиишкиннерин буруу шаан турар. Кэмп-Дэвидте чугаалажыышкыннарны Чоокку Чөөн чүкке АКШ-тың шериг киржилгезин күштелдирер сорулга-биле эрттирип турар, ол ышкаш АКШ бодунун шеригларын Иордан хемнин барыын талакы эриинче, Газа болган Синай чартык ортулук районнарынче чорударын бодап турар, ол ышкаш АКШ-тың болган Израильдиң аразында шериг блогун тургузарын көрүп турар деп резолюцияда айыткан.

Арабтарның антиимпериалистиг күштериниң болгаш хосталгалыг шимчээшкиннериниң чаңгыс эвин чедип алырыныц, делегейниң дешпилелиг күштера-биле, чүүн-даа мурнунда Совет Эвилели болган социалистиг өске-даа чуртталар-биле оларның хөрылзааларын быжыглаарының эргежок чугулазын резолюцияда демдеглээн.

Мурнуу Африка Республиканың, Намибияның болган Зимбабвениң улустарынга удур Преториядың болган Солсберинин өөк-язы ылгаачыларының кемниг үүлгедиишкиннерин, а ол ышкаш империалистиг күрүнелериниң кажарлаашкынларын шуулганның киржикчилери шиитпирлии-биле буруу шаан турарын Мурнуу Африка талазы-биле резолюцияда айыткай.

Африка дөөте империалистиг бүгү шераг базаларын долузу-биле база доп-дораан узуткаарын конференция негээн.

Конференцияның киржикчилери эп-сеткил каттыштырылгазының бижиктерин Вьетнам Социалистиг Республиканың, НУДР-ниң, Афганистан Демократтыг Республиканың, Чилиниң улустарынга, Палестинаның араб улузунга чоруткан. Вьетнам улуска удур кемниг үүлгедиишкиннерин соксадырын КҮР-нүн болган Кампучияның чазактарындан негээн.

Конференция доозулган соонда оон шиитпирлерни деткиринин массалыг митингизи аңаа болган. Митингге 200 мүн ажыг кижи киришкен.

Ажыдын дооскан конференция бозза, тайбыл, демократия болгаш социал дешпилге дээш империализмниң чимезиишкиннеринге удур демиселге дешпилелиг күштерни быжыглаарының оруунга төөгүлүг чугула үе-чада болган деп, Социалистиг Эфиопияның Тур шериг административтиг төвүделиниң (ВВАС) чиргише секретары Фыкре-Селассие Вогдересс чыылганнарның мурнунга чүве чугаалаан, медеглээн.

Хосталга болган хамаарышпас чорук дээш Африканың улустарының демиселинге харам чок, интернационалчы дузаламчыны болгаш деткимчени социалистиг чуртталарың, бирги эдлчегде, Совет Эвилелиниң болгаш Кубаның талазыдан көргүзүп турарын Фыкре-Селассие Вогдересс бедии-биле үнелээн. Империалзам-биле дугуржуп алган, контрреволюцияның оруунче кирген Кыдаттың реакциялыг удуртулгазын ол буруу шаакан болган кыдат удуртукчуларының хөделиишкин хосталгага шинчилдыг улустарга база бүгү-ниити тайбыцта болган ийлыл чок чоруккa улуг ийлылды тургузуп турар деп, ол демдеглээн.

Ю. ПИЧУГИН,

Г. СКОБЕЛЕВ.

Иранда чер шимчээшкини

ТЕГЕРАН. Чөөн Иранның Хосаран деп можузунга халаптыг чер шимчээшкини болган. Рихтериниң шкалазын өзугаар чер шимчээшкининиң күжү 7,7 балл четкен. Чер шимчээшкининиң эпицентрингe турган Тебес деп хөорай шуут бузулган. ПАРС агентилелдин дыңнатканын өзугаар алырга, оон үжен муң чуртакчыларының дөрттүн үш кезин бажыңнар бузундуларының адаанга өлген. Хосаран болгаш Керман можуларда Фердоус, Бирдженд, Торбете-Хейдерие, өске-даа хоорайлар болгаш чуртакчылыг суурлар дыка үрелген. Ол дээрге бо чылын делегейде эң-не күштүг чер шимчээшкини, а Иранның төөгүзүнде эң-не улуг үрегдекчи чер шимчээшкини болган.

Телеграф агентилелдериниң дыңнадын турары-биле алырга, чер шимчээшкининден качыгдаанларының саны 18 мүн кижи четкен.

Бойдустуң ол халаасы-биле холбаштыр Иранда үш хопуктуң кажыдалын чарлаан.

Улустарның социал эргелер болгаш хамааты хосталгалар дээш, боо-чепсекти эңдере бүдүреринге, фашизмге болгаш реакцияга удур демиселин базарын оралдашкаш. Барыын чүктүң эрге-чагыргалары доорт күчүлээшкиннерни база истеп суруушкүннерни улам-на хөйү-биле ажыглап турар апарган. Ол сорулга-биле буржуаз чурттар суд-полициялың кончуг улуг аппаратын тургузуп алган. Ажылчы чоннарның оларга таарышпас хөделиишкиниериниң киржикчилерин, ажылчын шимчээшкиннің активистерин, кижиниң эргези дээш демисолчилерни, антифашистерни, депшилгелиг бүгү кижилерни базарынга олар белен.

ЧУРУКТА: хамааты эргелерни камгалаан чыскаалдың киржикчилерин Нью-Йорка полиция ынчаар уткаан.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ОЛИМПИАДАНЫҢ ЭКРАНЫ

Чурттуң эң улуг киностудиязы «Мосфильм»-де «Олимпиада-80» деп чогаадыкчы каттыжыышкынны тургускан. Москваның, Ленинградтың, бүгү эвиледдешкен республикаларның кино мастерлери Олимпиадага хамаарышкан ажылдарга киржир.

Совет болгаш даштыкы көрүкчүлер кандыг-кандыг олимпий киноларны көрүп, «Олимпиада-80»-ни болгаш аңаа белеткелди бистиң экранывыс канчаар көргүзерил? СЭТА-ның корреспондентизиниң бо айтырыынга ССРЭ-ниң Күркино эргелелиниң начальниги А. Процепко мынчадар харыылаан:

— Амгы үеде олимпий объектилериниң тудугларының, бистиң дуртувуста спорттуң, хөгжүлдезиниң болгаш ооң массалыг хевириниң ыылгаргаан совет спортчулар болгаш тренерлер дугайында фильмнерни тырттырын турар. «Олимпийскиа Москва» деп серияның баштайгы ленталары, «Совет спорт» киножурналдың сюжеттерин улуг көрүп эгелээн.

Украинаның документалдыг кино ажылдакчылары бистиң чуртувуста күш-культураның болгаш спорттуң массалыының, совет кижилериниң бүгү талазы-биле сайзырангайжаанының дугайында көргүзүп турар «Спорчу чурт» деп лентаны белеткеп турар. Ленинградтың мастерлери бир журналды эштир талазы-биле делегей рекордчузу Ю. Богдановага тураскаатган. Беш хевирге маргылдажыр спортчулар, бичии гимнастар, парустуг хемелээшкин дугайында киноларны Латвияның, Узбекистанның, Эстониянның кинематографистери тырттырып турар. Көрүкчүлер спортчуларны белеткээриниң эң чаа аргаларының дугайында ленталарны көөрлер. Олимпий экраны ооң-биле кызыгаарланмас. Спортчу байырлалдың киржикчилери болгаш аалчылары экономикада, эртемде, культурада чедиишкиннер болгаш совет амыдыралдың овур-хевириниң дугайында дыка хөй үүлдерни билип алырлар.

Кино уран үүлүүнүң бүгү жанрларын төлөөлөөн 150 мастерлер тускай кино тырттырар болукте киргеи. ол Олимпиаданың кол киноотчеду болур долу хемчээлдиг публицистика киноозун тырттырар даалганы алган. Аңаа совет спорттун төөгүзүл болгаш амгы үеаин, олимпий маргылдааларын барык-ла долузу-биле бистиң чуртувустуң бо хүннерни көргүзер. Киноны тургузукчузу Ленинчи шанналдың лауреаты Ю. Озеров. Документалдыг тырттырышкыннарны улуттукчузу Б. Рычков.

Совет болгаш итали мастерлериң кады кылып турары «Беш дээрбектериниң төөгүзү» деп фильм солун болур. Спорттуң даштыкы хөй-ниитизинге сонуургадыр чээрби ажыг кыска хемчээлдиг киноларны бистиң кинодокументалистериис боттарынга хүлээнип алган, оларга ындыг чагыларны делегейниң спорт федерациялары киргеи.

Олимпиада үеазинде «Совет киноны хүүн» эртиреги көрдүкеи. ооң программазынга сөөлгү чылдарның эң эки фильмнери кирер.

Комиссарларга тураскаал

Азербайджанның найысылалының төвүнде, Бакунуң 26 комиссарлары аттыг районда мемориал чанында оларга алдар болдуруп кывыскан мөңге от хатка какеып, чалбырап турар. Улустуң хосталгазы болгаш аас-кежин дээш боттарының амы-тынын берген революсчуларның чалбыштыг чүректерин ол от сагындырып турар. Чаш уруглар-даа болгаш бажы кажарара берген хоочуннар-даа, аас-кежиктиг чаа өглеңгенер-даа, сонуургак туристер-даа ол мемориалга келирлер. Маңаа пионерлерге галстуктарны баглап бээр, комсомол билеттерин тыпсып турар, аныяк дайынчылар Төрээн чуртунга шынчы болурунга даңгыраглаар.

Интервентилерниң боолап өлүргени 26 коммунистерниң өлгениинден бээр 60 чылын демдеглеп эрттиреринге Баку белеткенген. Музейлерде болгаш библиотекаларда көргүзүг үүлдерин чаартып, оларның ады-биле адаан районда улуг ажылды чорудуп турар.

ЧУРУКТА: Бакунуң 26 комиссарларының мемориалының чанында.

Ю. РАХИЛЬДИҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

УРАН ҮҮЛГЕ ХАНДЫКШЫДАР

Чаштарның болгаш эльэдилерниң эстетиктиг кижизидилгезиниң төвүн Ереванда тургускан. Ол төптүң ажык-дузазының дугайында чугаалап бээрин Ереванда уругларның чурук галереязының директору Генрих Игитяндан ПМА-ның корреспондентизи Олег Аракиян дилээн.

— Сес чыл мурнунда уругларның чурук галереязын ажыдын тура, чаштарының сонуургалы ам-на кыптыгар боор дижип турган бис. Херек кырында ындыг эвес болган. Оны ажыдарының мурнунда-ла эльэн каш неделя бурунгаар бичии чурукчулар галереяже он-он муң чугуктарны эккелгеннер. Ооң түннелинде чаа делгелгени бир айда безин каш катап ажыдып турган бис.

Амгы үеде делегейниң 60 ажыг чуттарының чаштарының 100 муң ажылдары галереяда чыгдыңган. Яңзы-бүрү 15 делгелгелерни болгаш конкурстарны организастаан бис, оларның хөй кезии чанчыл апарган.

Бүгү-ле чүвени үүгле болуп кылыр чорук—Арменияның чаштарының онзагай хевири. Чижээ, ноокта чаа Ереванга музыка школазын тургускан, чаштар хөгжүмүүн дүрүмнерин аңаа өөренип турарлар. Улуг эвес операларны бичиилер боттары тургузуп, шиидерге аялгаларны чогаадып, дуржулгалыг педагогтарның удуртулгазы-биле концерттерни организастаан турарлар.

Уругларның чурук галереязы чаштарның эстетиктиг кижизидилгезин бүгү талалыг системаже шилчидиринге кол черни эвлээр. Чоокку ийи чылда Арменияның найысылалында кудумчуларның бирээзинге чаштарның эстетиктиг кижизидилгезиниң бистиң чуртувуста бир-ле дугаргы төвү көстүп келир. Аңаа театр туттунар, чарлалдардан эгелээш көргүзүүлерге чедир бүгү ажылдар чаштарының боттарының хөлдары-биле кылдынар. Аңаа уругларның уран үүл академиязы база турар, республиканың яңзы-бүрү районнардан келген чаштар уран үүлдүң национал хевирлери—яңзы-бүрү үүлдер кылырынга, ыыштан болгаш даштан үүве чазаарынга, дааранырынга өөренирлер.

Чогаадыкчы дилээшкиннерни бичиилер боттары кылырлар, ол дээрге улуг кижилерни киришпезин дээни эвес болдур ийин. Чаа төпке дуржулгалыг педагогтар, уран үүл ажылдакчылары, чуруукчулар, хөгжүмчүлер ажылдаарлар. Олар аңаа социологтар болгаш психологтар-биле кады чаштарның чогаадылгазының онзагай талаларын өөренир эртем ажылын кылырлар. Ереванда ол төп эльэн үе эрткенде бистиң чуртувустуң оске-даа ындыг төптериниге эстетиктиг кижизидилге талазы-биле дузазын көргүзе бээр дээрзинге бүзүрээр бис.

Чаа төптү эргежок чугула материалдар-биле болгаш бедик мергежилдиг специалистер-биле халас хандырарынга белеңни республиканың он-он үлетпүр болгаш көдээ ажылагый бүдүрүлгелери, культура болгаш хөй-ниити организациялары илереткеннер.

Чаа төптүң ажыл-чорудулгазының кол түннелдерин бөгүн-даа даап бодап болур. Ол дээрге, чаштарның чогаадыкчы идепкейниң өзүлдезидир. Уран үүлдү биче чажындан тура танып, билип алырга, чаштарның культурлуг деңнелиниң ниити өзүлдезинге улуг салларны чедирер. Бичии кижи бүрүзүн келир үеде чурукчу азы хөгжүмчү болур деп дорт тодаралып шыдавас бис. Ындыг турбуже чаштарда бар талантыны, чогаадыкчы салым-хуулу илередип тывар ужурлуг бис.

(ПМА).

УРАН ХОЛДУГ

«Ак-Дуруг» совхозтуң чазанар чериниге кире бергеш, тырын мага-боттуг, кавынгыр-тудунгур эльэн акшыл бар чоруур кижиге душчу бээр бис. Ол—чазанар черниң кол мастери Дорта Балганович Монгуш дээрзи-дир.

Дорта Балгановичиниң бир онзаланыр мергежили бар. Оон холунга балды, хаарылга, хирээ, кески кирген соонда, ол эт аяныг ырлап эгелей бээр. Ынчап чоруй аңаала бир ыыштан кайгамчык бүдүмел үнүп кээр. Ак-Дуруг суур баштай колхоз, ооң соонда совхоз төвү болу бээриниң мурнунда улуг эвес суур тургаш, сөөлгү чылдарда дыка калбарып өскен болгаш ам-даа өзүп турар. Бажыннар хөй-даа болза, оларның арызында бызанчы Дортаның уран холунуң киришпээни тудуг ховар. Үүге дээрге, ол хөй санныг эжиктерни, сонгаларны, кастактарны, бажың иштиниң стол, сандай, шкаф дээш өске-даа херекселдерин хөй-биле чазап кылып турар.

Дорта Балгановичиниң кады ажылдап турар эжи Дамбуу Кызыл-оол совхозта тервинг бызанчыларның бирээзи.

Д. Монгуштуң бызанчы стажы 28 чыл чедип турар. Бызанчы хөй-ниити ажылынга база идепкейлиг киржип чоруур. Чон оны көдээ Советтиң депутадынга сонгаан, а Дорта Балганович соңгукчуларыбыле үргүлүү ужуражып, оларның чагыларын күүсеп-дир дээш ажылдап турар.

Л. МОНГУШ.

Кара-Талдың ак өглери

Ниитиниң малын ажаап өстүрүп турар малчыннарның амыдырал байдалын эжижидер талазы-биле хемчеглерни Улуг-Хем районнуң партия, совет, хөй-ниити болгаш ажыл-агый органнары эльэн өскүзү-биле ап чорудуп турар. Бо ажылга чер-черде херээженнер чөвүлелдери эвээш эвес үлүг-хуузун киирип турары черле эки. СЭКП райкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи Деспи Санаевна Ондар-биле бистиң корреспондентивистиң аңаа хамаарышкан беседазын мооң адаанда парладывыс.

— Малчыннарның амыдыралының культуразын бедидер дээш чорудуп турар ажылдарның дугайын чугаалап көрүңерем, Деспи Санаевна.

— СЭКП райкому бо талазы-биле тускай доктаалды хүлээп алган үүве болгай. Оон бээр эльэн үе өрте берген. Кылып чоруткан ажылдарны база чок деп болбас. Районнуң партия, совет, профэвилел органнары улуг ажылдарны чорудуп келген. Чер-черде херээженнер чөвүлелдери ук херекке киржилгели болурунче сагыш салып турар бис. Районнуң ажыл-агыйларында мал ажылында хөй санныг херээжен чоп хаара туттунган болгай. Хойжу бригадаларда, фермаларда олар ажылдап турарлар. Чиик эвес ажылды кылып турар кижилерге ажылдап, чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургузары — бистиң кол сорулгавыс.

СЭКП райкомунуң доктаалын амыдыралга боттандырар дээш кандыг хемчеглер алдынып турарыл? Көрүүлдерни, конкурстарны чарлаа, чыл бүрү эрттирип, түннелин үндүрүп, тиилекчилерни шаннап, мактап турар бис. Чер-черде херээженнер чөвүлелдери малчыннарның амыдыралының культуразын бедидер херекке боттуг дузаны чедирип турарлар. Чижээлээргe, бажыңның азы өг иштиниң дериг-херекселлерин садып алырынга дузалаары, культурлуг амыдырал-чурттаалга дээш ажылды башкарары, уруг-дарыг кижизидилгезиниң айтыыглары дээш үүлдер-ле хөй.

Эрткен чылын «Улуг-Хая» совхозтуң Арыг-Бажы фермазында чурттап турар саанчыларның, кадарчылардың, ылангыя чайгы үеде, чурттаарынга таарымчалыг болуру-биле 20 өгүү бүрүү-биле белеткеп, дерип кылдыргаа. Совхоз дирекциязы өглериниң даштыкы материалдарын кылдырткан, а ынчаарга иштики дериг-херекселлер малчыннар боттары садып алгылаан. Өглерни даараарын, иштики көжеге дээш өске-даа дерилгелерни херээженнер чөвүделиниң башкарылгазыбыле олар боттары кылып алганнар.

— Бо чылын чоруткан ажылдардан чүү онзалап демдеглеп болуруг?

— Эрткен чайын «Найырал» совхозтуң Кара-Тал фермазында он беш ак өгүү тиккен. Өг ыяжын Чадаанга кылдырткан. Кидисти совхоз дирекциязы садып берген. Фермада херээженнер чөвүлеэн (даргазы Лидия Сундуй) өглерни даарап кылдырткан. Херээженнер боттары өг иштиниң дерилге-кааслалгаларын кылып алганнар. Малчын кижиге өг деп үүве черле херек эпаар-дыр. Ынчангаа ону кылырынче сагыш салып турар бис.

Малчыннарның амыдыралының культуразын бедидер айтырыг талазы-биле арга-дуржулга солчулгазын база чорудуп турар. Чаржын турарывыс. Чоон-Хемчик районга барып турдувус, олар биске база чораан. Арга-дуржулгавыс солуштувус. Каа-Хем районнуң херээженнер чөвүлелиниң активи бо чайын биске келгеш барган. Арга-дуржулга солуштукан бис. Булун-Терек суурунуң херээженнер чөвүделиниң ажылы-биле танышкан. Арыг-Бажы фермазынга база чораанар.

Кыш чоокшулаан. Бо айтырыгже бистиң районда база кичээнгейни салып турар. Сентябрь 1-ден октябрь 1-ге чедир малчыннарның кышка белеткелиниң шалынчы айын чарлаан. Малчыннарның кыштагларын, чурттаар бажыннарын, мал кажаалларын, чуруу бажыңнарны септеп турар. Малчыннарның бажыңнарының шалазын будун турар. Бо чылын «Найырал», «ҮТКА 25 чылы» совхозтарның малчыннарының турлагларының 70 хуузун электрижидин турар.

Улуг-Хемниң совхозтарының хөй нуруузу-ла малчыннар амыдыралын эжижидиринче улуг сагыш салып турар. Бо ажыл өскелериниге бодаанда Жданов аттыг база «Күш-ажылдың хостуу» совхозтарда шала көшкак. Ынчалза-даа олар база хемчеглерни ап эгелей бергеннер.

Беседаны Б. ДИРЧИН чоруткан.

СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ

М. АЛИ БАЗА КАТАП ЧЕМПИОННААН

Америк кайгамчык боксер Мухаммед Али бо чыдыы июнь айда Москвага, ССРЭ-ниң спорт комитединге парлалга конференциязы боон турда чугаалаан сөзүнге ээ болган. Профессионалдар арызынга делегейниң тулган чемпиону атты ол эгидин алган. Сентябрь 15-те Чаа Орлеанга эрткен он беш раунд ужуражышкынга ол Леон Спинкси тиилээн.

Али болза делегейниң тулган чемпиону атты боксёрлардан үш удаа алган бирги спортчу болур. Маргылдаа «Супер-бажыңга» — 70 муң кижи олурар шывыглыг стадионга эрткен, ону телевидение дамчыштыр үүгле АКШ-че эвес, харын өске-даа чурттарже дамчыткан.

36 харлыг Али бо маргылдаага кажангызындан-даа артык белеткеген. Хөй санныг специалистериң үнелээнин ёзугаар алырга, Али бо ужуражышкынны аныяанда турганы-биле дөмей эрттиргеи. Ооң удурланыкчызы Алиден 11 хар биче-даа болза, Алының күштүг шаннышкыннарынга удур туржуп шыдаваан.

Али эң баштай 1964 чылда Сонни Листонну тиилээш, профессионалдарның делегей чемпиону болган. Вьетнамга удур дайылдажырындан ойталааны дээш чемпион адын казыткан соонда, 1974 чылда Джордж Форменни тиилээш, чемпион атты ийи дугаар чедип алган. Бо чылдың февраль айда Али Леон Спинкске хенертен аштырышкан.

Бо удаада Алиниң тиилелгези кымны-даа читаандырбээн: үш судьяның пайзы: Али он раундуга тиилээш, дөртүнге аштырган, бир раунд деп болган деп санаан. Үш дугаар судья Али 11 раундуга тиилээн деп көргеи.

(СЭТА-ның корр).

ЧЕР АДААНДА СУУРЛАР

Тунисти муруу чүүнде, Габес дээр суг өртээли хоорайдан бежен километр, Сахараның тымыны чедип кээн суурар черде чер адаанда суурлар, оларның эзлери берберлер дээр төрел-аймак улус орап-суурун чер адаанга тудуп ап турарлар.

Ырактан мында кижи чуруттан турар деп билир арга чок, каш шаарап пальма ыыштар турар. ында-мында тевелер костүр. Самолеттан ол черни көөрге, хөй ойбактарлыг, кызыгымаар өөнүг улуг-улуг тейлер турар, тей бүрүзү — ойбак аастарлыг. Ойбак бүрүзү—бажың, ону кижи кире бээр кылдыр чазап кылыы каан, ханыызы 8—10 метр, долгандыр хемчээли 15 метр чеде бээр. Ооң дүүнде бир бажың ыыпаар кижи кире бээр кылдыр таарыштыр казыы каан болур, ында температура үргүлчү доктаамал турар. Ол оран-бажың оон чурттакчыларын шыдажыр аргажок хайым изигдеп болгаш дошталдыр доңуруп турар улуг сооктан камгалап турар.

Ол кавыда шак ындыг чер адаанда суурлар дорт, оларның чурттакчылары каш муң кижи чедип турар.

(«Труд» солундан).

Агаар

Кызылдың гидромедеосбсерваториязының медээзин ёзугаар алырга, бегүн республика девискээринге улуг эвес булуттаар, чаъс чагбас, хат кошкак. Агаарның температураза хүндүс 20—25, чамдык районнарга — 15—20 градус чылыг болур. Дүне донаттаар чадавас.

Кызылга база чаъс чагбас, агаарның температураза 21—23 градус чылыыр.

Араганың үстүнге чам үнер

КАНЧАП-ДАА ТААРЫШПАС

Ниитиниң корум-чурумун үрээр, кем-херек үүлгедир чоруктарының үнер дөзү—арагалаашкын. Ынчангаш корум-чурум үрээшкиннериниң кандыг-даа хевирлерин болдурбас дизе, чүү-даа мурнай арагалаар болгаш хулиганнаар чоруктар-биле демиселди бүгү талалыг күштелдирер. Бо ажыл Саглы көдээ Советиниң девискээринде канчаар тургустунганыл, ол дугайын маңаа бижиир бодадым.

Сөөлгү үеде Саглы көдээ Советиниң девискээринде арагалаар, хулиганнаар, кем-херек үүлгедир чоруктар көвүдээн. Ооң кол чылдагааны болза, чон ортузунга арагалаар чоруктарның хорааның дугайында тайылбыр, кижизидилге, масса-политиктиг ажылдарны негелдеге дүүштүр тургуспайн турарында. Ылаңгыя аныктар ортузунга культура-кижизидилге ажылын эжижидер айтырыг мында суда.

Аныяктарның өг-бүле тутканын, уруг төрүттүгнин демдеглеп эрттирери чаагай чаңчыл. Республиканың чамдык районнарында ону хөй-ниитиниң киржилгези-биле организастыг, комсомолчу кудаларны эрттирип турарын солуннардан үүлдүгаунун помчуп турар мен. Саглы көдээ Совети бо айтырыгже шоолуг-ла кичээнгей салбайн келген. Ынчангаш куда душкеп черге бөлүк арагалаашкын каш хонук улажы бээр, харын-даа корум-чурум үрээшкиннери болуп, шоп-ооте чорудар.

Доктаамал ажыл чок кижилерни совхозка кандыг-бир ажылчын коллективке киирип, быжыглаар айтырыгны мында шиитпирлеп турары кошкак. Бо айтырыг совхозтуң дирекциязын, партиомну, көдээ Советтиң күүскомун дууретпейн турар. Эки тура улусчу дружина, эш хуу суду, суурнуң херээженнер чөвүлели ажылын сөөлгү үеде кошкаткан. Ол бот-башкарылгалыг хөй-ниити организацияларының ажылын чогуур деңнелге тургузар талаазы-биле көдээ Советтиң күүскому-даа, ук бөлүктериниң удуртукчулары боттары-даа кандыг-даа хемчег албайн турар. Суурнуң чурттакчыларының ниити хуралып чыылдырыш, корум-чурум, арагалаашкынга хамаарыштыр айтырыгларны чугаалажып көрбээн. Районнуң суд, прокуратура черинин ажылдакчыларының киржилгеен-биле социалистиг хоойлу-дурумге хамаарышкан лекция, беседаларны чон ортузунга чорудуп, ооң дээштинин чедип алыры чугула деп бодаар мен.

Ниитиниң корум-чурумун үрээр, арагалаар чоруктар-биле демиселди күштелдирер талазы-биле Саглы көдээ Совети, хөй-ниити организациялар ажылда бар четпестерни чайладып, боттуг хемчеглерни дарый алыр апаар.

Бо хире чугула айтырыгны мынчаар кошкак шиитпирлеп турары канчап-даа таарышпас.

Д. ООРЖАК.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Кызылдың күрүнеиниң педагогика институту белеткел салбырынга студентилер хүлээп алыр. Белеткел салбырында үш факультет бар: физика-математика, педагогика болгаш физиология. Киреирин күзээннер школа доосканынып соонда бир чылдан эвээш эвес күш-ажыл стажтыг болур. Ажылдың сөөлгү чылында стаж үзүктел чок болур ужурлуг. Совхозтар ажылчыннарын, үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылчыннарын, тудугжуларны, транспорт болгаш харылзаа черлериниң ажылдакчыларын, Совет Армиядан халашканнарны хүлээп алыр.

Киреирин күзээннер дараазында документилерни дужаар: институттуң ректорунга билдириишкин, ортумак артеминин дугайында документ, күш-ажыл дептериниң хоолгазы, бүдүрүлгениң өөредири-биле чорутқан бижии, бүдүрүлге характеристиказы, 286 майык ёзугаар шынзылгазы, 6 фоточурук (3х4 см хемчээлдиг).

Документилерни ноябрь 22-ге чедир хүлээп алыр, киреирин күзээннер-биле беседаны 1978 чылдың ноябрь 23-те чорудар.

Өөредилге 1978 чылдың декабрь 1-ден эгелээр.

Өөренир хуусаазы 7 ай.

Белеткел салбырынга доозуп үнериниң шылгалдаларын эки дужааганнарны институтка киреириниң шылгалдазы чокка киирер.

Белеткел салбыры Кызылдың пединститутунуң хүндүскү салбырынга дыңнакчыларны белеткээр.

Документилерни дараазында адресче чорудар: **Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, 34, пединститут, белеткел салбыры.**

Кызылдың аш-чем садыының 32, 29, 38, 13, 40, 15, 3 дугаарлыг магазиннеринге болгаш рынокта павильонга (ажылдаар шактары 9 шактан 18 шакка чедир, дүштеки чапсары 14 шактан 15 шакка чедир) II категориялың субпродуктуларын: мүнге сөөкту, иек, хаван, хөй баштарын, иектин, хаванның өртгедин каан буттарын, өкпе, баар болгаш өске-даа чүүлдерни садар.

Бистиң магазиннеривиске келириңерни чалаарыс!

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

СЕНТЯБРЬ 20-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Үе». Информастыг программа.
10.35—Эртенги гимнастика.
10.55—Мультфильмнер программазы: «Чүү чүве каяа дөмейлі», «Ох болгаш ах походтан чоруткан», «Бичии Каса болгаш улуг бөрү дугайында».
11.25—Г. Березко — «Сактыышкыннар кежээни». Телешин.
12.55—«Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар.
13.55—«Делегейниң улустарының чогаадылгазы».
14.25—16.30—Чапсар.
16.30—«Экран» деп чогаадыкчы каттыжыышкынның документалдыг телефильмериниң программазы: «Исландия-биле ужуражышкын», «Соңгу далайның эриктеринде».
17.00—«Москва комсомолунуң ажыл-херектери».
17.30—«Звездочет». Тележурнал.

КЫЗЫЛДАН

18.15—Телемедээлер.
18.25—«Аяның диптиң төвүнде». Дамчыдылга.
18.55—«Челээш». Дамчыдылга.
19.15—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

19.30—Медээлер.
19.45—«Чурук бүрүзүнде хуа».
20.00—«1978 чылдың дүжүлү дээш».
20.15—Спорт программазы.
22.30—«Үе». Информастыг программа.
23.00—«Росита Форнес ырлаар».
23.30—01.10—Бут бөмбүүнүң талазы-биле Европаның чемпионаты. ССРЭ-ниң шилиндек командазы — Грецияның шилиндек командазы. Ереванда дамчыдылга. Төпгенде—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.15—Концерт.
18.30—«Эртеминиң амыдыралы».
19.00—«Харыыланар, горнистер!».

КЫЗЫЛДАН

19.30—«Руль артында». Дамчыдылга.
19.50—Чарлалдар.
19.55—21.20 — «Сургуулдар». Телешин. 2-ги сериязы.

Редакторнуң оралакчызы К. К. САТ

КИНО

СЕНТЯБРЬ 20-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Прокаженная» 9.30, 11.20, 13.10, 15.05, 17.00, 18.55, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Харда поезд» 10.45, 14.00, 15.30, «Гармония» 12.15, 17.00, 18.45, 21.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Киночыынды» 15.00, «Чиде бергеш» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Киноклуб: «Тоол чурттаң чораан» 15.00, «Өске кижи» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

В. КАРА-САЛДЫҢ «Күсүү бүрүлер» деп фотоэтюду.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчызының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 2-31-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг килдистериниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтерилиг 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче болгаар.

Тираж 17531. Чагыг 2685.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—01069.